

Anul XIV
Nr. 50 (502)
Simbătă
11 decembrie
1971
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Luceafărul

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Popor și umanitate

O cercetare a istoriei naționale a românilor ne arată, pe lângă cunoscutele și recunoscutele calități morale ale omului de la Dunăre și Carpați, pe lângă inteligență, iubire, lupta pentru dreptate, sentimentul prieteniei — și un acut simț al universului. Românul și-a iubit țara ca parte vie, independentă și liberă a universului. Ochii lui nu au stat pironiți în strimbele patrule districtuale, ochii lui au privit soarele lumii, cu atât mai mult cu cât rădăcinile lui au rămas, totdeauna, înfipte în pământul țării. O cercetare a istoriei naționale este deci concludentă din punctul de vedere al faptei.

La fel de concludentă, din punctul de vedere al spiritului, este o cercetare a istoriei culturii naționale. Pentru că, din ea, deducem obsesia fundamentală a omului de cultură de pe acest colț de pământ și anume slujirea poporului și, prin aceasta, slujirea umanității. De la vechii cărturari, care înainte de a fi creatori acceptau cu demnitate „umilință“ să fie traducători și pină la marii savanți, ai literelor acestui veac, ce și-au făcut un titlu de mândrie din raportul de intimă comunicare cu vechile și noile culturi ale omenirii, spiritul românesc adevărat nu a însemnat, niciodată, închistare și primitivism ci deschidere către univers, dorință de comunicare, participare la valorile umanității prin valorile specifice ale spiritualității din care făcea parte. O dezvoltare fericită a sentimentului apartenenței noastre „cu capul sus“ la lume, a cunoscut cultura română odată cu sporirea numărului și vocației scriitorilor și artiștilor de stînga din România interbelică. Orice li se poate contesta mișcările avangardiste ale acelui moment, ele se află — ca orice mișcări de idei — sub judecata necruțătoare a istoriei, ele așteaptă de la fiecare generație o altă sancțiune valorică, dar sensul lor este incontestabil: un sens profund umanist, de deschidere creatoare către marile probleme ale veacului și de colaborare cu toate forțele progresiste ale spiritului de pe planetă. Ni se pare neîndoios că, în vecinătatea mobilizatoarei lozinci: „Proletari din toate țările, uniți-vă!“ a crescut vigoarea și forța de influențare a unei lozinci de luptă spirituală ce a ajutat-o pe prima: „Intelctuali din toate țările, uniți-vă!“

Este sarcina nobilă a intelectualului comunist de astăzi să participe cu demnitate la drumul victorios al gândului. Lumea are încă multe bătații de dat, noi înșine avem un drum dificil — și atât de fericit, la urma urmei — în fața noastră. Unii ar putea presupune că lupta zilnică, permanentă, cu problemele specifice ale țării tale, ale sectorului tău de activitate, ar putea să te orbească și să te facă inapt de a ridica ochii spre cerul veacului și al umanității. Este purul neadevăr! Noi ne aducem contribuția la cultura umanității fiind cetățeni ai țării noastre și artiști ai poporului nostru. Pentru noi, România se face în România, și din punct de vedere economic și din punct de vedere politic, și din punct de vedere cultural. E foarte stimabil și frumos orașul Paris, dar România se face în România. Și, în același timp, contribuția noastră are un nume în tablele de valori ale umanității, contribuția noastră se numește România. Plenara din noiembrie a C.C. al P.C.R. a precizat, o dată mai mult, că între țara noastră și umanitate există — și noi avem tot interesul să continuăm să existe! — raporturi de comunicare. Omenirea cunoaște astăzi, din fapte și nu din vorbe, esența adevărată, nepoluată de conjuncturi, a internaționalismului nostru. Acesta este și modul în care noi înțelegem internaționalismul culturii române. Nu prin a fi cultură subalternă a Europei, ci prin a fi o cultură liberă, independentă, suverană, exprimând România socialistă a acestui moment, drumul ei și gândirea ei. Străbătînd, adică, în chip demn, cu ochii sus, drumul de la popor la umanitate.

LUCEAFĂRUL

Mircea DINESCU

LUCIAN GRIGORESCU: „FATA CU OCHII VERZI“

Promisiunea

*Dragostea mea aceeași vei rămîne
chiar de-ar ploua pămîntul către nor
chiar dacă soarele mușcat de rîme
ar fi strîvit ca fructul sub picior.*

*Nașterea ta în Univers e cîntec
vai, steaua-ți bîntuie de stălii
vai, lacrima deschisă ca un pîntec
spre țările în care nu vei fi.*

*Dar gloria cu biciu-i deoptrîvî
cîci Poeziei eu i-am fost promis
cu singele albastru în derivă
cu pleoapele zburînd prin paradis,*

*cu singele albastru în derivă
cu pleoapele zburînd spre paradis...*

Balada celui ales

*Să scrii pentru prieten într-un oraș defunct
ceasul din turn — cel orb — să te viseze,
cîndva eram un rîu era un prund
acum îmbătrînim pe metereze.*

*Să nu mai știi în cine locuiești
cine zăpada minilor ți-o lură
acolo în grădinile ceresti
topit în sub stelele de zgură.*

*De mii de ani asediați sau doar
de un mileniu așteptînd corăbii,
copii uitici, albiți într-un lebruar,
cu soarele loșînd uscat sub săbii.*

*Grăbiți-vă prieteni, săruțați
fruntea aceasta care nu mai știe
dacă alesul sint între bărbai
sau mortul fericit din Poezie.*

Crin

*Ți-am adresat o întrebare: Crinul
E-un animal din vremuri de demult
Trist transformat în frăgezimi de chinul
Extozului îndelungat? Te-ascult.*

*Și mi-ai răspuns: Oh, crinu-i animalul
Cel mai pios, imbrăbonat de-amor
Poartă jiletca proaspătă ca valul
Și-n loc de gură are un izvor*

*Cu tari miresme, uneori tatal
Dacă-l aduci în silă lingă pot;
Iar limba-i se-ndulcește-ntre petale
Ca într-un bot de miel cîrlionțat.*

Emil BRUMARU

Cenaclul revistei LUCEAFĂRUL

În ziua de marți, 14 decembrie a.c. ora 18.00, se va deschide, la Casa Scriitorilor din Calea Victoriei nr. 115, „CENACLUL REVISTEI LUCEAFĂRUL“.

În prima ședință vor citi poezii Mircea Dinescu și Dan Verona și prozatorul Titi-George Cimpeanu

Eugen Jebeleanu

Poezii

Prăpastia

*Lucesc de căști cascadele
azvărle cască după cască
și lungi azvărle spadele
jos în abisul ce se cască*

*spre care mă aplec tăcut
ca spre-o paftă intunecată
ce cu'nvoială mi-a căzut
din stîncă umărului lată.*

20 Iunie 1963

Ca prostul

*Vai de sufletele nostru
care — când să fie mare —
ni se cocșă ca prostul,
proștilor dând ascultare.*

13 Martie 1964

Coșmar

*M'am invitat — în somn — vre-o șeasă
mari procurori, ca să mă'ntrebe
dece-mi plac fetele frumoase
și nu frumoasele cu ghebe,*

*dece am omorît în baie
în timp ce își scotea cămașa
un fluture cu cap de oaie
care fusese Ahmed Pașa,*

*dece sunt cu Trufia frate
ce drept să umblu mă provoacă
și nu prefer să car în spate,
umblînd pe patru labe, o vacă,*

*dece mîncînc din lună partea
ce nu se vede — cea mai bună —
și caut să jignesc și moartea
ochind-o cu săgeți de lună,*

*dece săgeata fermecată
se'nțămplă să mai dea și'n proștii
ce vor să'nghită lumea toată
vărîtă'n gușa mică-a ploștii...*

*Și-am ascultat glasul acestor
judecători, și găzi și martori,
și m'am gândit la bietul Nestor
cel înțelept, — privind spre tartori.*

Aprilie, 1944

Culesul

*Clipele pierdute fără
să-ți fi oglindit ochii de căprioară,
fără să-ți fi mîngăiat glezelele subțiri,
fără să-ți fi purtat tot timpul
trupul de trestie'n brațe
pe sub ramurile grele de săni ale verii
pe sub neluatele'n seamă zăpezi coborînd
pe sub luminile risipitoare...*

Le credeam veșnice.

Pomii s'au prăbușit, rădăcinile șuieră'n
vânt

*Pe fiecare rădăcină, o pasăre mută
imi spune din ochi;
— Ei, acum apleacă-te și
culege mere de pămînt,
culege mere de pămînt...*

1966

„Sfînta nemulțumire“

Dintr-o recentă anchetă a „Luceafărului“ printre scriitori rezulta că mai toată lumea socotește literatura investită cu o „funcție critică“. Există o „sfîntă nemulțumire“ de care artistul autentic se simte mereu muncit; oricîte motive de satisfacție i-ar oferi realitățile din jurul său, eterna năzuință omenească spre „mai bine“ nu-i va da pace.

Oare aceeași „sfîntă nemulțumire“ n-ar fi cazul să-l anime și atunci cînd contemplă înfăptuirile literaturii însăși? E întrebarea care mi-a răsărit în minte, citind altă anchetă, tot din „Luceafărul“ despre felul cum se prezintă astăzi poezia română. Cei mai mulți participanți la anchetă găsesc că producția noastră lirică actuală întrece orice așteptări și regretă doar neomologarea pe plan mondial a unei asemenea extraordinare înfloriri. Fără îndoială, o adevărată explozie de talente poetice a avut loc în literatura română din ultimii ani și faptul e de natură să ne bucure. Dar nu totdeauna înzestrarea aduce automat și mari opere realizate care să se impună cu putere și să înfrunte cu succes timpul. Istoria literaturii cunoaște numeroase exemple de talente incontestabile, consumate în ardere vane. Pe urmă, cum se întimplă în orice explozie, luminile orbitoare sînt însoțite și de mult fum. Nu e cazul să-l vedem și să căutăm a-l risipi?

Sînt gata să admit chiar că, în cîmpul activității poetice, sentimentul participării la un moment de eflorescență lirică are efecte stimulative. Altfel lucrezi în vid și altfel într-o ambianță de efervescență creatoare recunoscută. A ține la sublinierea apăsată a succeselor nu e, deci, o atitudine neapărat imputabilă. Aceasta și din încă un motiv: Există azi destule spirite opace, dispuse să-i conteste liricii noastre actuale orice merit. Nereceptive în genere față de poezie, obișnuite să o confunde cu lozincăria rimată sau anecdota versificată, ele abia așteaptă ocazia să li se confirme că leena minții și tocirea sensibilității nu sînt infirmități, ci calități umane, dovezi ale unei constituții „sănătoase“, imune la „aiureli“. A pune accentul pe cuceririle liricii noastre noi e o acțiune, nu numai îndreptățită, ci și necesară.

Dar acest reflex firesc devine cu totul altceva, cînd tînde să iasă flagrant din sfera adevărilor controlabile. M-a izbit astfel o afirmație peste care aș fi trecut, dacă n-aș fi întîlnit-o repetîndu-se. Poezia noastră s-ar situa azi în fruntea liricii mondiale contemporane. M-aș bucura mult să fie așa și aș trăi un sentiment de profundă mîndrie națională, cu condiția ca el să aibă o reală justificare. Dar pe ce se bazează o asemenea apreciere? S-ar părea, după unii, că literaturile în limbile cu o largă difuziune pe glob și-ar fi pierdut facultatea de a mai crea metafore proaspete; ca urmare ar începe să le lipsească poezii. Unde s-a făcut însă această teribilă constatare? În lirica franceză contemporană pe care o ilustrează Henri Michaux, Saint-John Perse, Aragon, René Char, Raymond Queneau, Jacques Prévert, Audiberti, André Frenaud, Guilevic, Francis Ponge, și alții alții? În cea engleză, spaniolă, sau rusă, unde au apărut poeți ca Dylan Thomas, Gabriel Celaya, Vosneszky? Și chiar dacă ar fi așa, de unde știm noi că lirica altor literaturi, cu limbi de o difuziune restrînsă, greacă, suedeză, iugoslavă, polonă, finlandeză, persană, flamandă, sau mai știu eu care, trăiesc azi momente lirice excepționale? Alcătuitoarea clasamentului, chemat să ne așeze în primele locuri, mi-ar putea răspunde: dacă se petrecea un asemenea fenomen am fi auzit. Dar tot ei susțin că nerecunoașterea mondială a izbinzilor poeziei noastre s-ar datorator dificultății traducerii versurilor. Să nu uităm atunci că argumentul acesta e valabil și pentru alții. Nu tot prin traduceri s-ar fi făcut cunoscute realizările lor poetice? Și dacă ne apar adeseori cam fade nu e din aceeași cauză?

Să presupunem, totuși, că lucrurile ar sta altfel. Într-adevăr poezia noastră actuală ar fi atins o valoare fără pereche. Mai înțelepți ne-am arăta atunci, adoptînd altă atitudine. De pildă, străduindu-ne să ne-o facem cunoscută. Pe cît e cu putință și să așteptăm ca rangul înalt, internațional să i-l acorde lumea, nu noi înșine. Altminteri astfel de autocalificări sună cam prezumțioase, chiar cînd au temei. Autenticei mîndrii patriotice îi repugnă megalomania.

Intorcîndu-mă acum la întrebarea mea inițială, aș adăuga că, oricum, „sfînta nemulțumire“ artistică trebuie să funcționeze și în cîmpul literaturii. E mai sănătos să facem lucruri bune și, fără a le subestima, să avem necontenit ambția întrecerii lor, decît să cultivăm o euforie perpetuă care să intimideze spiritul critic. Prea multă autosatisfacție naște debutanți, convinși că sînt cel puțin egali cu Blaga și Barbu, iar ce le mai rămîne acum e doar să-și cîștige bine meritata reputație europeană. Cea universală rămîne lăsată pentru viitorul apropiat, fiindcă stă frumos și o anumită modestie.

v. S. CROHMĂLNICEANU

marin preda

— Despre poezia gândirii —

Costumat în altă gramatică, stare socială și culturală; îmbogățit cu un alt inventar de preocupări și obiceiuri; prins în angrenajul ori mrejele altor sollicitări, evenimente, relații, desigur că Moromete ar fi putut să aibă o stare civilă diferită, nu însă în mod sigur o și mai complexă psihologie și gândire. Nu și mai multă poezie. Fragmentul nostru de eseu (desprins dintr-un text mai amplu, cu arborescențe cuprinzând nu numai ipoteza din rîndurile ce urmează și nu numai o ipostază a eroului) pleacă tocmai de la ademenirea și răstîrgerile poeziei în care a fost învățat Moromete. Căci el e un erou foarte din plin mobilat, cu bizarerii și rezerve de comportament de un baroc superior și inepuizabil, ale cărui sucul compun însăși dialectica sa deloc simplă, „nivelul său de conștiință”. Prin Moromete s-a demonstrat estetic, într-o măsură corespunzătoare, în ce proporție condiția umană, concepția de viață sau filozofia inoculate unui personaj sînt ele cele care contează preponderent, iar nu „civilizația tehnică și urbană a mediului social” în care cutare sau cutare personaj trăiește. Există, așadar, în literatura noastră cît și în literatura universală, precum știm, mulți eroi de o foarte largă notorietate, care vorbesc, se îmbracă și rezolvă conflictele cu ei și cu lumea altfel, dar care în fond nu cunosc nici mai mult, nici mai puțin, nici mai puțin, nici mai puțin esența lumii ori firea umană decît Moromete, care n-o gîndesc mai convingător și mai subtil decît el. Așa doar că Moromete („convingerea și subtilitatea” lui le-am referit la ideea de pitoresc) ne o propus ca țaran și lucrul spunîndu-ni-se în fel și chip, noi facem greșala să-l luăm prea adesea drept numai a lui, omînd amorul propriu și pucioarea unui autor care din tact ne-a lăsat libertatea voluptuoasă de a-i descoperi singuri celelalte identități. S-ar putea ca într-o bună zi, plictisit de simplificările noastre abuzive, să-l auzim pe Moromete însuși (prezent fragmentar în mulți dintre eroii ceilalți ai romanului și prozei lui Preda) destăinuindu-se: „Știi, adevărata mea stare civilă nu era de fapt aceea... Căci afară de familia lui, Moromete este el însuși o familie de nuanțe, de metafore. Ceea ce într-o interpretare nu scutită de paradigme ușor lirice, cum este cea de față, a contat ca orice tentație (legată — fatal — de limitele ei). Prin Moromete, s-a livrat literaturii noastre o ipoteză multivalentă, un erou cu cel puțin tot atîtea variante preocupări, meandre și insondabile latențe ca și unele destul de celebre profiluri din Dostoievski, Proust sau Hemingway. Așa doar că într-o altă viziune și cu alte rezolvări, deși nu într-o mai săracă ori mai desuetă gamă. Moromete e unul, dublurile sale sînt numeroase și panorama lumii ce o alcătuie toți acești alți moromeți dă farmecul romanului, un roman abia la începutul marelui său destin.

Prin Moromete, prin el și cei ai lui, prin el și cei în care — sub metamorfoze și deghizamente multiple — el este reluat, înmulțit, conexat la un bogat sistem de asociații în lanț, promis unor proiecții prodigios nuanțate; prin Moromete, pentru înțitia oară în literatura noastră, se spune ceva (dar ceva percutant, esențial, și de o profunzime abia vă estimată, însă care o să devină obsesie) despre „viața unei categorii umane pîndită de vicleniile istoriei”. În romanul la care ne referim, această categorie umană trăiește la cîmpie, e un univers „scaldat în lumina eternă a zilei de vară”. Cîmpia — dacă ar fi să ne amintim de Cesare Pavese, alt viguros scriitor de origine țărănească, italian — „este o mare scurgere de ape prin iarbă, o cină a tuturor lucrurilor”. Într-adevăr Moromete seamănă cu o agapă a minților, par agoraua în care se strîngeau și s-au strîns o seamă de conștiințe și de temple dintr-un ungher de pămînt, ca să discute și să-și ascute perspicacitatea, mirosul împrejurărilor, tăsurile limbii, instinctul perspectivelor, pînda vie a existenței lor. Cîntă a tuturor lucrurilor... Nimerită formulare.

Universul e mai complex, desigur, dar într-o stare sau alta semnificativă lui se aflau împrăștiate în largul poeziei lui Iocan, fierarul buza, vrednic și amator de discuții democratice, așa după cum întreaga suprafață a romanului nu e decît ogorul mînos al acelorași semine. Al acelorași semine, însă înainte de „mersul nicăieri” sau de „mersul pierdut” — cum va spune la un moment dat Marin Preda. Căci vine un moment al uciderei semnificațiilor, al unui dramatic lapsus, al eclipsei de memorie, cînd amnezia capătă facultatea dilatării și pe aceea, mai dezarmantă, a morții. A unei morți anume, apăsătoare de semnificații. În **Imposibila întoarcere**, carte cu un titlu într-adevăr inspirat (căci el s-ar potrivea impecabil oricărui gen literar: poezie, proză, teatru, scenariu de film ori eseu), autorul o și mărturisește:

„Ce se întîmplă astăzi cu poiana fierăriei lui Iocan în care țărani din Moromete se strîngeau să facă politică? Cine sînt, ce sînt, unde sînt ei acum? Aș putea să spun că această poiană există încă și că „liberalii” mei care mi-au incîntat copilăria trăiesc și astăzi și sînt cooperatori. Mulți dintre ei chiar trăiesc și sînt chiar cooperatori.

Dar pentru mine ei toți nu mai sînt și nu-i mai recunosc atunci cînd îi caut și încerc să stau de vorbă cu ei. Poiana este un loc care parcă și-a micșorat dimensiunile, polița fierăriei lui Iocan a dispărut, caii care erau aduși acolo să fie potcoțiți au fost omorîți cu ciomegele în curtea cooperativei, au fost dați la porci, deoarece, după cum mi s-a spus, „consumau mult”. Cu alte cuvinte, nu și mai aveau rostul în lumea țărănească, mîncau fără să munească.

Și cînd mă duc pe acolo, am impresia că visez, parcă aș fi în Spania. Văd oameni cu măgari, în cîte o troacă pe două roți. Iar la gară nu mă întîmpină nimeni, nici o căruță cu nici un țaran cu căciula în cap care să mă aducă în sat și de la care să aflu primele știri despre viața conștinenților mei.

Și mai ciudat pentru mine este faptul că „liberalii” mei par să-și fi pierdut memoria de odinioară și viața lor pare să fi început de curînd, de vreo zece-cincisprezece ani. Iar această viață pare să fie și ea fără amintiri. Nu au nimic de spus, zadarnic încerc să le aduc aminte de tatăl meu, de Iocan, de Cocosilă...

O viață foarte intensă am trăit toți în deceniul 50—60. Cînd vrei să le reamintești cite un amănunt din această viață, ascultă citva timp și pe urmă îți răspund că trebuie să plece să facă procentele. Procente? Nu știu ce se înseamnă asta și nici nu mă interesează. Ce se înțeleg eu din aceste procente? Dar chiar și satul, cînd ajung la marginea lui, pe deal, și mă uit în jos, nu-l mai recunosc. Se văd casele cu acoperșurile lor, ulițele și deasupra cerul. Satul este complet descoperit în fața cerului. Au tăiat salcîmii, pe toți. Asta nu e satul meu. De ce au tăiat ei salcîmii? Aș putea să aflu. Dar mă rețin.”

Cine știe dacă într-o zi țărani nu vor trebui făcuți la loc, reinviați... Nu sub calota de plumb ori furnicarul de sensuri al vreunei înapoieri. Orice înapoiere este un recurs la moarte. Din fobeauna soția lui Lot, cînd și-a întors capul și privirile îndărăt, s-a prefăcut în stană de piatră. Dar pentru restabilirea unui echilibru între aragaz, televizor și spirit, între civilizația și cultura țaranului, printr-o reintrare în orizontul armoniei lui marl, născătoare de viziuni, proverbe și mituri. Drmurile de unul singur fac cel mult artă, nu istorie trairnică: „omul nu se echilibrează decît prin legături” — o spune pînă și Kafka. Iar legăturile personajului nostru, obișnuit să meargă singur cu nălucirea lui, se împuținează, nu sporesc. De rodaj, de anacronism determinat, de cauze care nu mai pot fi frinale. În

loc să se elibereze prin stabilirea de alte și alte relații, Moromete se clăustrează. Dar să reținem doar că, zăbovind la **Moromeții**, miraculosul lui mai avea răbdare și imbibă ieri mințea poetului și scaldă azi imaginația lectorilor mi se pare o stare de poezie a gândirii vibrînd în fiecare gest și vorbă, în fiecare acțiune și reflecție, în fiecare deliberare și tăcere, calcul sau retractilitate, avînt sau ezitare.

Oamenii din cărțile lui Marin Preda, comportamentele, tăcerile, ciudătenia, gîndurile, mișcarea ori neclintirile lor spun de fiecare dată ceva, au povara unui mesaj, duc în puținătatea ori în întortochelele și ritualul sau firescul, sau marea simplității actelor săvîrșite de ei niște întrebări, o nedumerire, un răspuns. Poate că un răspuns magmatic. Dar totuși o stare de contact și de proces. Aptă să ridice niște probleme, să întreprindă convulsie și alarmă. Nu e tocmai calmă apa largurilor și aparent încetelor lunecări de anotimpuri, de evenimente, plămădiri și

de Ion Caraion

măcinări, de rațiuni, destine și breșe ce poartă pașii, ca pe niște armate ale interogației, de la timpul care „era foarte răbdător cu oamenii” pînă la timpul care nu mai avea răbdare și de acolo pînă la roaba în care Moromete este cărat ca pe un ecran cosmic (și al sentimentul că o lume rămîne dintr-o dată fără dumnezeul ei, într-o definitivă eclipsă de ipoteze), după ce marelui resmanat și înfrînt rostesc ca într-un străvechi testament către semînții cărora nu li se vor mai sorti nici proorocii nici mințuire, cumplita amenințare: „Mina mea asupra voastră nu mai există”. Jehova se retrage din propria-i creație într-o singurădată imprevizibilă, silențioasă și spectrală. Simplă îmbătrînire? Succesiune forțată? Fixație? Rebut al timpului? Da, și încă. Proces mozaicat, mai complex. Într-un fel, al spune că nu societatea îl refuză pe Moromete, ci Moromete refuză noua societate.

Da, nu e tocmai afit de fără convulsii pe cît pare această molcomă curgere de valuri, fără spectacole și răsteli, într-adevăr, însă purtătoare de tragism. Incerci, precum spuneam, sentimentul că o întreagă

Ilustrații de VERA HARITON

omenire își începe eclipsa finală și derutele ultime, ca pustiul se întinde ca o plapomă înșelător moale, asemenea nămoalelor și nisipului, cu toate că instalarea sa va fi ireversibilă, densă de sensuri sfidătoare: „Această liniște, vorba lui Ţugurlan, nu adormea întrebările și nici nu le dădea un răspuns, dar le dădea un înțeles”. El, asupra înțelesului acela — întrebările sînt treze — își vor mai bate capul destule condeie și conștiințe! În orice caz cadența a fost pierdută. Se intră în viscerale altui adevăr, cu alte mijloace, spre alte rezultate. Și, cum spunea Marx: „Mijlocul face parte din adevăr, ca și rezultatul. Trebuie ca cercetarea adevărului să fie ea însăși adevărată, e adevărul desfășurat ale cărui membre risipite se regăsească în rezultat. „Căci, mîrginit la vol. I. **Moromeții** părea o carte încheiată, bună, de înaltă valoare și suportabilă, pe cîtă vreme ajunsă la vol. II. **Moromeții** e o carte apocaliptică, deschisă, oraculară și insuportabilă, care fantează de ipoteze, încercîndu-și cerul de nori. De altminteri Moromete se edificase demult: „Aceaia nu erau nori care să treacă degeaba pe deasupra pămîntului”.

Bineînțeles. Sosește mai devreme sau mai tîrziu o vîrstă fatală a fugii, a aventurii hotărîtoare și confruntării cu destinul, cu singurătatea, a părăsirii celorlalți și unei ori a propriei tale părăsiri. Cîteodată clipa aceasta vine prematur, altori tîrziu. Chiar pea tîrziu. Dar vine. Ca o maladie irepresibilă, care trebuie făcută. Fugim. Facem cruce. Cu candoare, curiozitate sau deznădejde. Urmele eșecului sau ale victoriei (cine învinge vreedată cu adevărat?) sînt la fel de marcante. De cele mai multe ori, după aceea, începe nu imunitatea, ci dezchilibrul, starea confuzională sau abulică, regresul sau cel puțin interogația absurdă, non-sensul. Metamorfoza descumărilor și a stigmatelor.

E vîrstă fugii lui Iisus la templu, a plecării fiului rădăcitor în lume, a dispariției lui Tolstoi de acasă, a autoexpulzării lui Gauguin în Tahiti, a experienței sau experiențelor lui Peer Gynt ș.a.m.d. Adolescenții visează ambarcațiuni sau vehicule cu care să străpungă puncte cardinale de dincolo de orizont; nubi-tele se vor și se lasă furate; pînții își abandonează copiii; ideologii, doctrinele; rața domestică riscă să zboare odată cu tribul celor sălbătice; discontinuitatea intră în mecanica jocului; riscul își ține loc de logică și de religie; ipotezele se suspendă ca să se facă apoi mai numeroase; și căutăm alt rai. Iar speranța că misterul se poate înțeli și cuprinde totuși incită mințile pînă la hazardarea pură. Adjectivele încep din viitor.

E o formă de oboseală și de spasim, de crepuscul trupesc și moral, imbinată cu bicuivrea concomitentă însă excesivă a forțelor altit de o natură cit și de alta.

Undeva în **Moromeții** găsim această mică propoziție sfîrșită cu o metaforă de-a dreptul insuportabilă, dar unică, în orice caz pe de-a-neregulă fericită: „Cînduri de oi și de vite behăiau neîncetat, prinse de **excitația amurgului**”. Această excitație caracteristică, la om, stadiului de criză ce va urma se identifică cu asumarea de către conștiință a

conștiinței limitelor tocmai într-un moment în care se urmărea spargerea lor și a conceptului de limită.

„Ceea ce e pe cale de a dispărea din lumea occidentală — observa Malraux — este Absolutul”.

După pierderea absolutului, omului îi rămîne noaptea sau lupta.

„Lipsit de veșnicie — opta Camus între contemplare și acțiune — vreau să mă aliez cu timpul”.

Parcă lui Gide îi zimbise o a treia soluție? „Nu există altă înțelepciune, conchisese el, decît viața”.

Însă înaintea și a lui Malraux, și a lui Camus, și a lui Gide, brutal, Dostoievski rostise rezumativ: „Dacă Dumnezeu nu există, totul e îngăduit”. Premoniție? Înseamnă doar că un tip de criză, dacă nu frica însăși (fiindcă ea, din păcate, nu dispăre) a dispărut din cellalți, care și încep a îndrăzni orice. Fiindcă orice e îngăduit. Firește, și fuga. Eliberarea aceasta, neascultarea, fuga dintr-o ierarhie și din legile ei de aramă, dezacordul cu canoanele, nu este doar o febră și goală insolentă, e rupere și se produce cu durere; cu ea începe o adevărată altă poveste a vorbei: răzvrătirea ca principiu fecund în istorie și progres. Iar răzvrătirea trăiește grație avantajului că — izvorită din viitor și învelită cu iluzia lui — nu o interesează „drumul pierdut”. Ea nu se uită înapoi. Nu se prefacă în stană de piatră. Totul e îngăduit nu fiindcă Dumnezeu — cum exclamă Dostoievski — nu există, ci — dacă vrei — fiindcă Dumnezeu era om, însuși omul, cînd a spus: „Îndrăzniți, eu am biruit lumea”.

Se știe, Moromete a avut șase fii: trei băieți dintr-o primă căsătorie, iar două fete și încă un băiat dintr-o a doua căsătorie. Deși nu pare, familia aceasta se dovedește pînă la urmă nu numai centrifugală, dar contagiată chiar de un „lux funerar” al ei. Pe Ilie Moromete îl părăsesc înții copii din prima căsătorie. Apoi Nicolae, băiatul cel mic dintr-o doua. Apoi fata cea mare, soția și pînă la urmă („mulți oameni — reflecta cu amărăciune Fred Bender — au devenit pesimiști după ce au finanțat pe cei optimiști”), într-o accepție, Moromete se părăsește el însuși. Numai că sînt nuanțe. Unii merg spre mîine, ei merge spre ieri. Fugile acestea își urmează una alteia ca o fatalitate și destrămarea capătă accelerații dezolante. La descoperirea întîiei schisme, Moromete, care avea umor, ciudătenii, sinuozități, ironie, prudențe, rafinamente chiar și uimiri luminoase, primește o lovitură secătătoare. Ipoteza îi lipsește. Cei în lipsă de ipoteze pierd. Cuvintele pe care i le adresează el în clipa aceea, a confruntării cu realitatea nudă, lui Scămosu, precupețul de găini, diagnosticau scurt și dramatic un flagel. A-vuse revelația lui și semnificațiile sale îl vor desfigura: „Băieții mei, Scămosule, sînt bolnavi”. Nu numai ei, lumea.

Și nu numai lumea cealaltă, el însuși.

Indiferent ce tribulații se vor mai juca de-a lumina și întunericul cu văzduhurile anilor săi, Moromete încetează de a mai fi pe deplin teafăr. Ceea ce, pe seama unui alt personaj, va rosti autorul undeva mai departe, i se potrivește perfect lui Ilie Moromete: „Putea însă să ajungă oricînd de sus, drumul lui se pierduse”. Pentru că mecanismul impulsivității celorlalți răspunde în sine la antipod: prin retractilitate. Cauzele „fugilor” diferă. Nici măcar nu ajunge sus.

Din clipa aceea, Moromete orbecăie. Așa, doar el încercă ipoteze și le ratează. Obosind împreună cu ele, însăși viața sa se complică, îl macină.

De unde, cîndva, urmărise așezat pe un scăunel în pragul dintre odăi mișcarea întregii familii, ca un patriarh și legislator cărui nu-i scapă nimic și care dispune de fiecare hăt, într-atît încît o substituie chiar și numai pasageră apăsătoare drept ceva ce totuși depășea și nenatural („Paraschiv stătea pe prag în locul unde stătea de obicei tatăl său. Fără Moromete tînda arăta acum parcă goală, nu-i stătea de loc bine lui Paraschiv acolo pe prag”);

de unde, față de el, mama ultimelor trei odrasle, Catrina, opera „cu mișcări care n-aveau în ele nici o știință a efectului”;

de unde ceea ce îi spunea Moromete lui Dumitru al lui Nae „îi spusese cu glasul lui spart, pe lîngă care al lui Dumitru lui Nae părea cu totul obișnuit, ca al oricărui om, iar al oricărui om părea o șoaptă pipernicită”;

de unde cu un singur cuvînt era — puțin retoric, puțin rablaisian? — în stare să cîntine elementele și să le modifice așezarea în jur („Eu? Îi făcu Moromete umflînd parcă aerul negru din oțale cu mirarea lui”);

de unde călea de ocol și soluțiile alegerii dispuneau în sufletul său de suficient răgaz, clipa și locul unei decizii aparținîndu-i în exclusivitate, ca în cazul negocierii salcîmului pe care rîvnea să i-l cumpere Tudor Bălosu, vecinul său („Poate am să-ți vind... poate n-o să-ți vind... De ce trebuie să ne grabim așa!?”);

Moromete e scos din ritmurile și tabieturile sale, se turbură, ezită, o incurcă, rămîne pe gînduri, tace, se îmboldăvește.

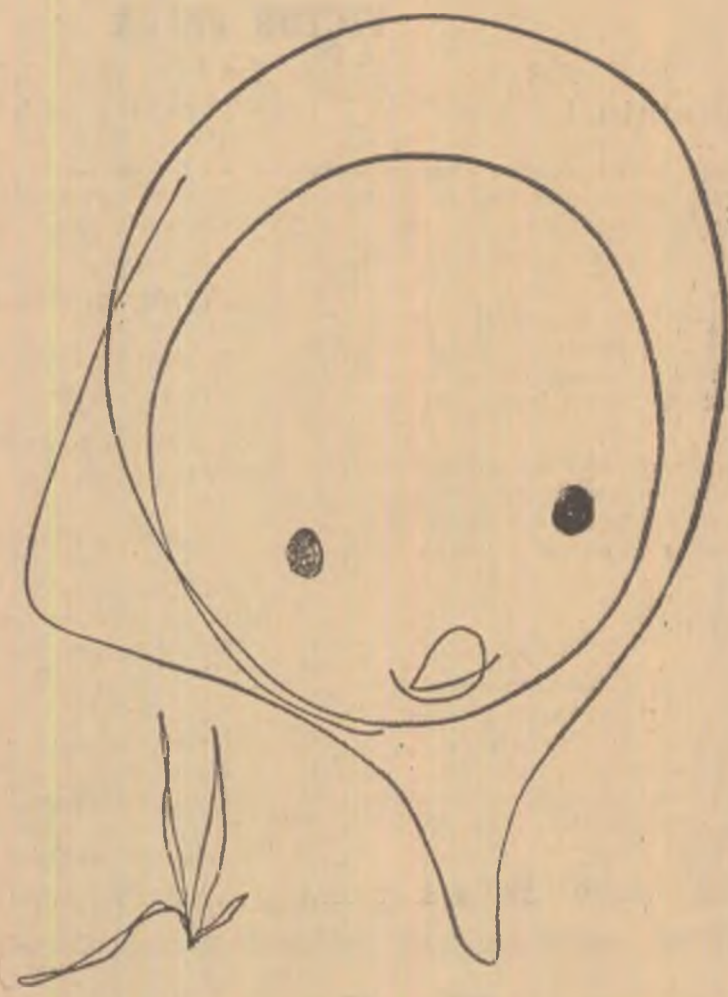
El n-o știe încă (poate că în „boala” celorlalți nu era decît tot răstîrgerile aceleia a lui), va ști-o abia mai tîrziu.

Dar starea confuzională se instalează gradat în conștiința sa, care se risipește și care înseamnă după cîteva succese viznetice și împietriți: „Moromete intră în odăie, desfăcu brațele și rămase așa, nemîșcat, în formă de cruce, cu înfățișarea celui care n-are putere să se împotrivescă destinului”.

Mai mult ca niciodată i se relevase că există perimetre și că rigiditatea lor sugrămă, anulează. E dialectica limitelor. O amputare, ca orice mod al infirmității, reduce universul și-i schimbă conținuturile: „Cerul era larg și lumea fără margini, dar viața omului se învîrtea înăuntrul unei curți ca într-o închisoare”.

Ceilalți ai lui omagiază grîul, se înfruptă cu savoare primei pîini din recolta nouă, coaptă la țest, caută să nu-și umbrească voluptatea și să nu-și strice gustul întîlnirii cu ea: „Sîngur Moromete stătea la masă cu o înfățișare nepătrunsă și și-l strica. După felul cum umbra în strachină al fi zis că își alege gîndurile cu limba și le mîncină. Dar nu-i plăceau cu într-o vreme” etc. Că-i dispăcea, nu va fi deajuns. Și le va acoperi (voiața puterii, a stăpînirii de sine nu s-a evaporat încă, ia doar o altă direcție), și le va acoperi cu postavul muțeniei: al unor groase muțeni: „alcesse tăcerea ca să poată opri în ea urletele care i-ar fi ieșit din gît dacă ar fi deschis gura”. El știa însă că „o tăcere voită e mai slabă decît una adevărată”. Deocamdată nu se oprește doar la o singură nuanță, ci le aparține amîndouă: „Moromete tăcea ca un gard bătut de ploaie”. Totuși „Era o tăcere fără scăpare. Fiindcă pe urmă ridică privirea redescoperind lumea” etc. E o redescoperire care nu durează și o lume care nu-l primește (pentru că așa i se pare, care n-o înțelege) ospitalieră în brațele ei. Firește, nu era aceasta, o redescoperire statică, mijlocul de a se salva, de a găsi măcar o provizorie rezolvare; „timpul pe care îl crezuse răbdător și lumea” cu puhoניה lor de prefaceri, sporesc dezorientarea și criza.

(Continuare în pag. a 7-a)

MIRCEA IVĂNESCU

Puterea imaginii

Orice obiect de pe masă, în fața noastră, se poate aprinde, și arde, cu flacără străvezie — care-l face unic atunci — (și bine înțeles că rămîne același, la fel cu oricare alt lucru de același fel — dar nu asta contează). Ni se poate întîmpla să intrăm uneori într-un tablou — atît de încărcat de timp — lăuntric, sau, de oricare alt fel — încît arde totul cu flacără străvezie în jur. Și urcă flăcări orbindu-ne, și strigăuți chiar pe care l-am scoate, intră în tablou și se face tăcere — și arde acolo, de jur împrejurul nostru.

Asemenea

Dar de ce ar trebui, de fapt, să găsești o ființă asemenea ei? nu am mai ajuns să înțelegem că nu există ființe una la fel cu alta? că nu trebuie niciodată să refacem o aceeași experiență? — (nu pentru că asta ar fi o moarte căci ne regăsim într-o aceeași trăire, nesfîrșit revenind — veșnic se reîntoarce însăși viața — una și aceeași într-adevăr? —) doar că formele ei să fie —

poate așa
e mai bine — să fie și schimbătoare puțin. Și atunci, de ce îmi amintesc mereu de după amiaza cu lumină murdară, printr-o piață cu fațade vechi, și zăpădă, noroi, și iarnă fără putere; și ieșind din spital, pe străzile mucedo — de ce vreau să regăseșc lumina după amiezii de atunci? să fie o parabolă? — că ar trebui să mă regăseșc și acele ființe? Numai că ele au murit demult — și n-ar trebui, n-ar trebui să găsesc o altă ființă asemenea —

Iarnă

Gerul pe geam — asemenea cu acea contractare a contururilor, cînd privești lumea prin lentilele unor ochelari de miop. Și afară frigul — și dincoace, în odăile cu multe gînduri opace, care nu sînt decît amintirile vechi făcute cuvinte, un fel de absență între gînduri și simțăminte, — ceea ce afară e frig, aici o vreme de vată în care-ți îmfunzi mîinile — și zgomotele nu sînt sunete, ci doar gesturi oprite, pipăindu-te oarbe pe față — urcîndu-ți pe obraji, ca o oboseală subțire, ca o uitare — și nici nu mai vrei să te tragi înapoi de la aceste ferestre fără vedere decît spre ceea ce poartă numele „frig”. Și stai doar, cu gîndul că poți privi către o lume de frig — și frigul în jur — pîslă, și liniște — și cu mîinile pe urechi să o clidești tu — să crezi că tu ai creat-o — și mînșînd — tăcerea aceasta — mereu în același fel — și frigul pe care nici nu-l mai simți decît ca o vată —

DUMITRU ALEXANDRU

Necunoscutul

Nu-l privesc de sus pe omul scund de pe stradă. El poate e Ștefan și înăuntrul lui, ca într-o tabără, stau printre arme oștenii.

Tăcut

Îmi pare că-i tîrziu, că timpul trece, Că moare cite-un colț din nemurire. M-am rătăcit într-un ținut prea rece, Cu gîndul îmbrăcat subțire.

Mă-ntorc tăcut și buzele-mi deschid Spre-abia mișcate nevăzute ape Și mă privesc și-aș vrea să fiu lichid, Să curg deasupra crengilor aproape.

Încă nu știu

Acestor gînduri ce ne înșofesc cit sîntem încă vii cum să le spunem? Să fie, oare, ciinii noștri teferi pe care îi trimitem înainte, vești să ne-aducă sau să stea de pază fricoasei noastre firi ce se repetă? Din tot ce văd cu ochii, e doar gestul, haotic mișcare către-un sens nu-ntotdeauna sigur. Pornit pe-un gînd, ne-am și lovit de-o moarte. Încă nu știu cum se măsoară gîndul, această galaxie-n care sîntem, părelnic, punctul de plecare. Doar pe cei morți, prea vii rămași în viață, îi măsurăm în secolii și-n milenii și sîntîi îi facem neînțelegîndu-i.

VICTOR FELEA

Triunghiuri

Se pregătesc triumphiuri zboruri nalte
Se întristează frunza dind să plingă
Semințele adorm în cuiburi calde
Fuge o ploaie prin văzduh nătingă

Mi-e gindul dus la ierburi și la riuri
La pacea din pământuri și din vint
La norii albi înșiși subțiri în briuri
La toate dulcile iluzii câte sint

Stau la fereastra mea într-o pierzare
Și nu știu suflete dacă suspini
Ori plopii inventează-n largă zare
O nostalgie ca un cîmp cu spini

Strigăt

Taci lumină din adîncuri taci
Cuvîntul tău nu se rostește așează-l
Pe lespedei celor moarte pe
Socluri amare de frunze
Lîngă vechile înmuri ciudate lîngă
Istoria puberii sîntele ofrandă
Marilor zei obosiți de cruzimea
Perpetuă taci strigăt aprins

Dormi în petalele roșii ale amurgului meu
Voi azvîrli cele o mie de săbii
În fluviul negru în pintecul rece
Al timpului cu disperarea
Celui din urmă centaur

Arse podișuri

Logosul trist sub palida frunte
Arabescuri intime pină la ceasul din urmă
Soartă canoane pustiri fără noimă
Și trupul mocnind în trecerea lui adormită

Ginduri cariatide-mblinzite sub arșițe grele
Podișuri nu munți numai arse podișuri
Și sabia frîntă lîngă coloșii de piatră
Amin se-apropie vremea și cerul
coboară-n cenușă

Groapă solemnă apoi și plecările surde
Inima pleoapă-nroșită de lacrimi
Lîngă un nume pierdut ca un vechi diamant
Se surpă corăbii și turnuri anunțîndu-și victoria stearpă.

NORA IUGA

Carte de suflet

Carte de semne magice
cu pagini lunare
răvășite de-un vînt argintiu,
carte de suflet
singurătate beată cu luminări
înfipte-n colțare
noapte de dragoste
pentru propriul tău trup
care trece
leneșă petală de hiacint
pe-o străveche lucarnă ajumată
strălucirea ultimei stele.

Vai, nu veni...

Vai, nu veni
în ceasul acesta
cînd eu mă iubesc pe mine
cu soarele tatălui meu
cu stelele lui melodioase
cu nomadele pene de înger
căzute pe sufletul
atît de rotund ca un fruct...

Vai nu veni
sub talpa de carne
nici o cărare nu rămîne candidă

nici o egretă
nu-și păstrează virginala
cînd umbra pămîntului
acoperă luna.

Marginile curg

Ceașă
prin desîșul tău
marginile curg eliberarea
sufletelor
și marea armonie
tatăl cîntă orb...

Vasul fantomă
se-ntoarce în port
limfele mele se-nalță-n
coloane de argint rugător
trec pinze freactice
prin florile mele născătoare
de somn

o tristă regină
cu eșarfa ruptă
vine spre mine
floare de lună
jerește-o pe ea de lumină.

CRISAN CONSTANTINESCU

Floare de vis

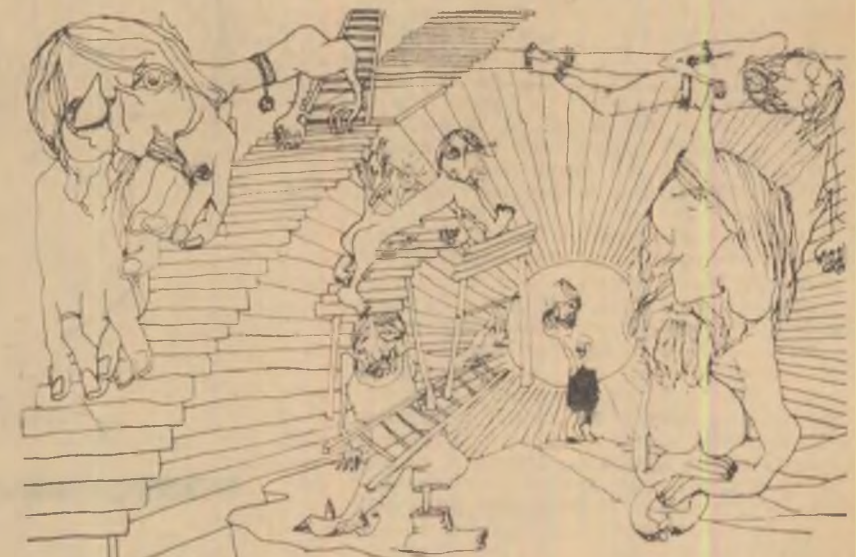
Floare de vis năzînd către culmile arse de gheață
Spre-a hărăzi rațiunii căldură, culoare și viață,
Pentru ideea ce naște dînd chiot cînd zorile pulbere-și cern
Leagănul tău e-un descîntec aidoma celui matern.

Floare de vis ce desfereci în tîndări ferestre de haos,
Farmecul tău pentru setea-mi de spații e-un veșnic adaos,
Aspră și nouă poruncă-mi aduci cînd asupra-mi trec an după an:
Armele-mi toate sã poarte efigii cu-aspect mai uman.

Floare de vis care fruntea-ți apropii de veacuri bătrîne
Unde-nțlînești voievozi și domnițe cu părul de grîne,
Ca să desprînzii din lîntolii de vreme uitate sub neguri și scrum
Cumpăna faptelor duse, arată spre clipa de-acum.

Floare de vis care dăinuie pe strunele doinelor mele
Ca să-mi alinte sublima crăiasă cu ochii de stele,
Pururi descoperi mirifice sensuri cuvîntului vechi peste timp
În irizări de fantasm să-nveșmînți al iubirii olimp.

Floare de vis cățărâtă pe creste-aurii carpatine,
Cum aș putea să fju nobil icar și anteu fără tine,
Aripa ta îmi dă har să clădesc din țărîni și fulger de astre
Chipul de azi cu profil de balaadă al patriei noastre.

RADU ANTON ROMAN

Dar iarba

Pulbera de neferi de pe buze
să mi-o pui încet pe podul palmei...
Am să văd cum urcă înspre tîmple
graiul cîl și nou, făptura ta
ca un șarpe de argint pe colțul stranei.

Voi vorbi, să văd cum te-ntrupezi,
o să-mi uit cu tine limba, anii
voi vorbi uimit prin pleoapa ta.
Va fi lumină! Toate vor pleca!
Am să bișui singur vorbe străni...

Inima se va muta de acum în dreapta
unde nu vrem nimic, nu știm nimic,
și ne vor umple trupul crizanteme
sătui și goi o să ne rupem carnea
și vor fișni miresmele în spic!

Dar iarba cîntă-ntr-o bazilică de argint
învăluindu-mă precum o apă lină;
așa cum degetele tale mă-nvelesc
ca o cămașă proaspătă și bună
pe o piele caldă. Blindă și străind.

Tărîmul meu

Tărîmul meu, la capătul-nserării
n-ai să-l cunoști. E un regat ascuns
în mijlocul cetății. E aproape.
Dar tu nu-l vezi, de fapt. El luminează.
Și ce se vede este numai umbra,
zidului său lung, de nepătruns

Spre el alerg. Dar ție ție se pare
că stau în fața ta, gol și flămînd
E doar conturul meu, iubito. Singur.
Ca un contur de nufăr. Alb și blind.

Privește-mă. Tot nu mă poți vedea,
deși-acum aici, lipit de tine.
Pe zid, plîng inorogii, visînd cu ochii uzi.
Visează cum o creangă înflorește-n carnea mea
Fărămișînd lumină peste tine...
Eu țip. Dar tu nu poți să mă auzi.

aud iar ropot de cai

de Pavel Perfil

Pămîntul arde sub noi. Se zbricește ușor, așa, ca după marile ploii, se vălurește într-un soi de arătură fierbinte ce ne incinge tălpile. În jur liniște, liniște. Apoi, într-un pocnet - pocnetul bulbului de nufăr în miezul verii - ajungem pe coama dunei. Ici-colo fire uscate de iarbă, gingămiți, aceste gingămiți ale pămîntului care apar acolo unde nici nu te aștepti și piciorul rînit al calului. O carne roză, pe care tata o acoperă cu cămoșa după ce o umezește cu puțină apă din bidon.

- Ilie, dacă nu-ți place, du-te acasă.
Satul se mai vede în zare. Și casele, și poame, și strada nisipoasă aburesc. Strada în care, orice pas, oricît de ușor ar fi, se afundă pînă la gleznă, pare o tranșee săpată în solul roșietic și uscat al caselor. - Întoarce-te. Altfel - îți spun - o să-ți fie greu să te întorci. din ce în ce mai greu cu cît ne vom depărta.

- Nu!
Mă întind pe nisipul incins. Îmi simt cum alunecă sub mine cum acele mii de particule tăioase îmi irită pielea udă de transpirație. Aud iar ropot de cai, cohorțe de cai ca în visele de altădată. Deschid ochii. Tata mai leagă piciorul calului. Îmi aduc aminte de poemul ce l-a scris fratele meu profesoarei de limba română:

„Aud iar ropot de cai la marginea cuvîntelor.
Și, de drumul acesta de lut, peste care au trecut marii călători, vreau să-mi alătur trupul,
căci sint porți deschise la orele somnului,
sint porți deschise la orele somnului,
Îl aud iar pe tata.

- Du-te mă acasă, nu vezi că te-a moleșit soarele asta?
- Nu, vreau să văd cum orinzi tu morunii.
- Ehe, pînă acolo mai mergem și mine. Nu vezi că și lapa-i moleșită de soare. Acu, după ce-o bate soarele în cap, o mai bate și samarul în coaste.
- Și crezi că ajungem mine acolo?
- Nu știu. Dacă găsim o barcă pînă la Sfințu...
- lapa unde-o lași? Cui o lași?
- lapa ăpa, vine singură acasă.

Tata o mîngie peste piciorul bolnav. O mușcă verde, grasă, i se așează pe mîin. Atunci se petrece ceva neașteptat. lapa, căreia eu îi spuneam Amata, se zmucesc din mina tatii, îl aruncă la pămînt și o ia la fugă. Soarele arde la fel de nemilos peste dune. Amata se face mai mică, tot mai mică. Tata se scoală, se strîntură, n-are nimic.

- Mama ei de zăpăcită, să-mi facă mie una ca asta. Ilie, cheam-o și hai că altfel ne prinde seara aici.
Mă uit în zare: cîmpul gol ca un nou născut, nici un fir de iarbă, nici o suflare de om în afară de mine și tata, valurile pietroase ale dunelor ca niște spinării de morun, care, în zăpuseala asta, par și mai mari. Amata nicăieri.

- Porcă a intrat în pămînt, fir-ar ea să fie.
- Ilie cred că nu-i a bună. Hai s-o căuțăm.
- Ce nu-i a bună, ce nu-i a bună? N-ai văzut că fugea ca o descreierată după ce te-a lovit?
- Fugea?... Sărea că pe ala, rînitul, îl ținea indoit pînă pe sub burta. Hai după ea!

Urcă în mine un gînd, urcă asemenea ciocîrliei în amiaza grîului. Nu-i spun tatii. Un corb mare, singurul corb din lumea asta care s-a încumetat să mîngie aerul cu aripile sale, această uscăciune. Îl văd cum cohoară lin, din ce în ce mai lin, plutește, apoi se înalță, filfiile din aripi - bucăți de noapte. Îmi aduc aminte de spusele fratelui meu mai mare: „Mi-e teamă de noaptea primului venit.” Gîndul urcă, urcă, asemenea unui rege bolnav pe treptele mării.

- Ce oi Ilie? îl aud pe tata.
- Nimic, nimic, ce să om?
- Cred că a luat-o înainte. O găsim noi acolo, la capăt.

Și tata ride și risul lui răsună peste arșiță, peste dune, valurile acelea pietrificate peste fluturarea corbului care s-a pierdut în zare. „Dar plopii, și caii, și corbii n-au vîrsta să cugețe.”

Atunci tata are cămoșa, o de pe genunchiul calului, udă de sudoare. Părul i se înclăieșă. Pașii ni se afundă mai mult în nisip. Îl urmez lungindu-mi cu greu pasul. Îmi aduc aminte de povestea aceea ciudată pe care am auzit-o într-o vară cu griu bolnav, cu o arșiță la fel ca aceasta, cînd și ierburile, și peștii, scăpați din plasele pescarilor, se sufocau de mersul prea domol al zilelor.

Era un anotimp incert (Poate nu există asemenea anotimpuri decît acolo, pe acele locuri unde orice capăt de faotă naste furtuni, naste furtuni și în suflete și în pădurile preaverzi și preatopase ale munților). Tata era pe atunci tinăr și, ca orice tinăr, trebuia să poarte după el o armă și un cal, calul lui cel alb, pe care cineva (despre care tata nu vrea să amintească) l-a vopsit pe o parte în negru. Și apoi armatele: una cu steagul alb,alb ca zăpada acelor munți, fluturînd în vînt; iar cealaltă cu un steag negru asemenea a-celor clipe de răzmeriță. „Tudore dă-i drumul!” Tata răsună de mugete de tun. Calul cel vopsit pe o parte în negru de unul dintre camarazi, calul tatii, o ia la goană. Sint cioturi de brad arse, picioarele de conifere din care trupul o zburat în semîn; sint cele două interminabile șanturi vrăjmașe din care doar capetele bolnave de ciudă ale ostășilor ies în afară. „Tudore dă-i drumul! Dă-i druuuuuum!” Calul o ia peste mîriște, printre cele două tranșee negre, peste cîmpul defrișat de război, peste picioarele arse ale brazilor. În față nori de fum înghetai, apoi limbile tocite ale salvelor de tun și tata transpirat, apropiat bine în pînă. „Tudore fii tare, nimic n-are să se întîmple. Calul ăsta e fermecat. Numoi, cînd s-o întoarce, și coastele negre vor rinzi spre cei al căror stîndard este zgura brazilor, iar cu albul spre noi, atunci s-or porni să rumege și tunurile. „Marele dans se apropie, se apropie, așa, ca ploaia vestită de norii prea joși. Tata dirijor. Peste tot se acordază instrumentele: olămurile răsună surd și macobru ca o orchestră subpămînteană, trupul viorii, din acești molizi călcați în picioare și ale căror aspirmi se răzbuună acum, răsună stîns ca slujba unui țircovnic la căpătîiul muribundului. Tata

pe calul său vopsit, descoperitorul acestui joc. El, care în viața lui n-a frînt capul unei găini. Poate de aia, poate de aia! Pentru evlavia sa își plătește politele. Pentru credința sa deplină în blîndețe trebuie să calce pe ghimpi. „Bravo Tudore, ești un erou! ești un erou, firea-și al naibii!” Calul scapără tot mai des din co-pite. Piciorul cel alb din fată singurează. „Nu-i nimic, la capăt de drum, unde începe scoțul vîntului, îl voi lega cu tunica mea. Apoi va începe dansul, marele dans.”

Văzut prin lentilele groase ale lunetelor, dansul acesta, goana tatălui, nu sint decît o candidă și diabană plîntire. Cellalți, înghetați de spaimă, strînind zăbalele cu miros de spumă și de transpirație, privesc pe cel plecat spre scoc. Acolo unde se termină muntele, unde încep cerul și prăpastia, la muchea gîndului, la pîrtia sîngerie a orizontului, acolo unde, doar fiinta nepă-tată poate crește fără prihană, îl văd pe tata și tunica lui lăbărtată ca o vegetație bolnavă (vegetația as-fixiată a acelor locuri) încolăcită în jurul piciorului alb al calului. Acum. Țarina mai fumează o liniște. Mirosul de stîrv care le gidilă nările, adunat în săpătîmîile de așteptare, nu s-a imprăștiat. Și luna, ridicată prea repede de sub munte, luna cu obrazul zgîriat de mă-răcini și de cioturile de brad arse pare la fel de stră-lucitoare ca în toate celelalte zile. „Acum!” cuvîntul ce se dezlipește de pe buzele tatălui și atît de greu, atît de setos de zbor. Calul fuge tot mai repede, mai repede chiar decît sușul gîndului. În jur liniște, liniște. Apoi un pocnet sec - un con de brad căzut peste piatră, sau un bolovan rostogolit peste muchea pră-pastiei? - , poate fructul unui noct în vizibil între cele două steaguri și liniștea s-a spart; se fisura ei ne-bănuită se prelinge trupul calului. Nimeni nu mișcă, vîntul nu se mai scurge pe scoc; doar apele lîniștite ale spaimei se scurg între aereții munților „Tudore, ferește că începeeeee!” Atunci tata se dă după col. Partea albă, nevopsită, în sus, luminată de lună, mai albă decît casele lipovenilor, se acoperă de ceață. Se văd picioare alergînd în jur, picioare ce au dospit

prelung în șanturi. Vîntul, care s-a oornit, scotocit în cele mai neabătute taințe se despletete prin coama cleioasă de noroi și de sudoare a calului. „Bravo Tudore, și tu un erou! ești un erou, firea-și al naibii!”

Tata, care, pînă atunci n-o scos o vorbă, și n-a avut decît ochii aceia blînzi ca bălțile toamnei, se răstește la camaraz: „Ce erou, pe dracu erou? Că am omorît un cal, să mă facă erou?”

Aici se termină amintirile mele, amintirile tatii; sin-gurele lui amintiri.

Gîndul acela, pe care îl credeam uitat, urcă din nou în mine asemenea trîlului de mierlă din zăvoaiul Lit-covului.

- Mi-e sete, Ilie. Dacă nu spălăm piciorul Amatei mai avem ceva de băut. Bidonul e gol și fierbinte. Și răsună la fel de obosit ca și tălpile noastre prin nisip. Satul a rămas mult în urmă.

„Seara cînd ne-am așezat în nisipul cîldut să ne odîhnim cîlanetele, seara cînd va mai fi doar o părere de arșiță mă voi lăsa de spinoarea Amatei. Apoi vom adormi, iapa va paște ocașt înținat de iarbă crudă apă-rută peste zi. Tata se va trezi, își va aprinde o țigară, fumul se va prelinge încet ca un văl de mireasă peste obrazul ciupit de nori al lunii.”

Mi-e sete și mie. Și, atunci, ca și cum gîndul care urca în mine s-ar fi topit, gîndul la moartea Amatei, se făcu liniște deplină în jur. Pașii tatii erau pașii mei pe care îi lăsesem acolo, pe dune, cîndva într-o vîrstă necunoscută. Vîntul n-a mai șierat de atunci niciodată.

- Și dacă Amata nu mai există? Nu ne mai așteaptă-năcîțeri?
- Taci! taci că nu știu nimic. Fulguciu cu nisip. Vîntul începe să sufere. Ne așezăm

pe salopeta decolorată a tatii. Nu știu cît am stat acolo. Tata nu m-a privit niciodată în ochi, n-a privit nici măcar la ce era în jurul nostru, ci, departe, încolo, unde, după atîta privit, ar fi trebuit să se ghl-cească marea sau măcar vîntul ce se întetea.

Mama ei de treabă, Ilie, nu se poate, trebuie s-o găsim.
Găsim, găsim la Stamate una băloasă și schiloadă de nu-și tine nici șeaua.

- Ia, ascultă, ascultă, asta nu e apă? Se vede parcă un clipocit. Săpăm cu minile săpăm cu cuțitul vechi, cazon, al tatii. În fundul gropii e umed. Umed, așa, ca în toate gropile. Apoi clipocitul devine mai stăruitor, ne mîngiea vîntul. Tata își desfăce bidonul de la bria, joacă puțin nisipul pe minile. Nisipul e din ce în ce mai moale, seamănă cu nămolul pentru lipit casele.

- Măi, Ilie, asta e apă?
- Bem din ea. E sărată. Ne unge gîtlejul un minut, două, apoi, iar ne ustură, și, parcă mai tare.

- Asta-i apă de mare. Numai că nu-i verde, nu-i albastră, e limpede.
Plecăm. Eu, tot așa, în urma tatii, lungindu-mi pasul. Lăsam în spate dunele peste care vîntul în această seară fierbinte, prinde cheag.

- Ilie, eu zic să ne grăbim. Poate la noapte o luăm spre Sfințu.
- Și Amata?
- Amata, zici? Să nu afle mă-ta că ne-am dat naibii. Las' că la iarnă, cînd ne-om întoarce, cumpărăm una de la Stamate. Pe o sură că-i mai zdravănă. Da lucrezi și tu că altfel n-o scoatem la capăt.

În față, unde credeam că trebuie să începă stu-fărișurile, cîmpuri de sare. Cîmpuri peste care lenevesc sudoarea pămîntului. Aerul devine mai umed. Nu mă mai ustură cerul gurii. Dar, mereu, același gust sărat și mirosul de mare mă amețește. Și toate ar fi ostăti de frumoase dacă o aveam pe Amata lîngă noi, dacă tata n-ar fi atît de îngîndurat, dacă stăpa asta peste care saream lincezește nu ne-ar minca tălpile. Cît de sîfșietor - mă gîndesc - trebuie să fie pentru cel rădăcîii în deșert, pentru cel ale căror umbre nu cuno-sc frînghia aurită numită Marginalia. Dar zborul fără de tîmăduire al călătorului oprit de Marginalia nu este oare la fel de sîfșietor? Poate la fel de sîfșietor și rinjetul celui necurmat de ceață care strigă: „Lu-mea va cunoaște progresul, adevăratul progres, cînd va descoperi că dumnicia nu-i decît o minciună.”

Pînă-ți lîngă în picioare că ustură al naibii saramura asta păcătoasă.
- Las'că-i pun mai încolo. Acu mă mai țin picioa-rele.

- Măi, Ilie, ce părere ai tu de asta: să mergem noi cît să mergem, să dăm de barcă și, cînd s-o luăm iar din lac să apară Amata?

De aici, de unde s-a lăsat noaptea, vîntul mi-a furat vîrsta, mi-a furat gîndurile. Somnul a fost greu, așa ca Pămîntul la solștițiu. Caraoaman a răsunat, pentru prima oară în mine, ca ceva stîlcind în negură, ca aripile aceluia corb filfiind deasupra noastră, apoi dispărut în zare. Dar o oră, două îl mai vedeam culcîndu-și umbra peste dune.

Apoi tata mă trezește, sint infolot în pături, vîntul tremurînd ușor în caverna camerei. Prin geamul cabanei, țărîmul pe care ne-am oșezat sălășul pare la fel de as-pru mîngiat de degetele pare lungi și pare uscate ale arșiței.

Au trecut nopți, zile. Amata nu s-a arătat. Dar toate aceste zile și nopți au trecut prea repede. Una singură, o singură noapte mi-a rămas în minte: Eram cu tata pe țărîm. El, numai în pantalonii aceia de salopetă, albastru spălăcit, și cu un colțuc de piine în mîină (de-ce aveam piinea aceea nici acum nu știu și nici nu-l voi întreba căci, sint singur, nu-mi va spune niciodată) Briza, ca o femeie frumoasă despletindu-și părul negru în fața geamului, se prelinge printre ierburii, printre noi. Atunci îmi plec urechea la pămînt. Aud ropot de cal.

„Asta nu-i Amata, tată?”
„Nu, nu-i.”
Tata a plecat mai departe. Cea pe care o cred Amata se apropie de el, îi mîncîcă piinea din mîină, apoi vine spre mine mă privește (Ah! ochii aceia spălăciți, plecați prea departe în fundul trupului, ochii lipiți de viață.”, se desparte de mine cu atîta indiferență dar nici la tata nu se mai întoarce. Noaptea o înghite, cum ne înghite și pe noi drumul spre cabană.

„A fost Bosorab, calul din Tatra”.
Vocea tatii sună subțire și stînsă.
„Dar de ce e așa de slab?”
„A slăbit acolo de unde vine.”

Au fost apoi vise zbuciumate cu cai bătînd la porțile cu canaturii groase ale memoriei. A doua zi m-am dus la locul înfîlnirii noastre cu Bosorab. Nici o urmă. Briza măturașe totul, chiar și izul de noapte înșelătoare.

L-am mai întrebat pe tata de cîteva ori după aceea. Dar întotdeauna privea undeva departe, către un țărîm prea cufundat în ceață de unde nu mă chema nici o sticlire.

Desene de
FLORIN PUCA
din grupa
„Amintiri
despre mine”

DUMITRU STANCU

Ce este poetul
Lui
Dimitrie Stelaru
Ce este poetul decît intruparea
Sorilor prinși de migrații.
Vrăjite lumi scofînd în vieală
Spre viață, spre moarte.
Ce este poetul decît suferința

Orbului în fața lutului
Ce este poetul decît sete,
Setea cea mare a lumii
Setea culorilor, setea de zbor
Setea țărîni ori setea cea mare.
Ce este poetul decît nimeni nu știe,
Decît o pasăre ce trăiește și moare
Sătul de viață sătul de veșnicie
Deci ce este poetul decît intruparea
Sorilor prinși de migrație?

„Stimate domnule diriginte”

— „Cu respect întreb : cînd binevoii să mă spinzurați ?”

titus popovici fals tratat despre amintiri

Beiușul a devenit capitala Bihorului ciuifit. Casa noastră a început să semene cu un azil de noapte, doar atât că mama, mamiacă a curățeniei și ordinei, avea grijă ca totul să fie „lună”, adăposteam peste zece familii, dormeam clăie peste grămadă se gătea în curte, în cazanul mari de aramă ; pe stăruie în pană ale orașului treceau bande în cămăși verzi răcnind :

Moartea numai moartea legionară.
Ne este cea mai sfîntă nuntă între nunți... (În ziua „victoriei” legionare, consfințită de aprobarea deschisă a diktatului de la Viena și de crunta bătălie care a constat în tragerea citorva gloanțe în urma trenului care transporta în exil pe Carol al II-lea și pe doamna Lupescu, în micul birou al tatii — s-a prezentat în cămășe verde, cizme, centură și diagonală de care atîna tucul de lemn al unui Mauser, unul din factorii postali, altfel, cum zicea tata, „un bețiv și un nenorocit, dacă n-ar avea copii de mult l-ași fi dat afară”, și a răcnit : „Trăiască Legiunea și Căpitanul, camarade !” La care tata a răspuns, cu vocea lui care putea sparge geamurile :

— Camarad ești cu mă-ta și cu tuc-tu ! Eu sunt *stimat domnule diriginte !* ai înțeles, marhă ? Și acum, marș afară ! și te prezinți în uniforma regulamentară a P.T.T.-ului, nu în jîntu asta de circus !)

Printre refugiații adăpostiți la noi în casă, era și un domn N., foarte distins, grizonat, cu o mustăcioară „sel et poivre”, funcționar superior la Inspectoratul P.T.T. din Oradea, director cred, sau așa ceva. Apariția lui în Oradea, prin 1920, rămăsese de pomină : se anunțase, dela București, soseala d-lui N., noul diriginte al oficiului central din Oradea. Pe peronul gării îl așteptau în ținută de ceremonie : coadă de rînduie, pantaloni reiați, joben și mănuși „glace” viitori săi subalterni, majoritatea cu studii superioare la Viena și Budapesta : Dr. Ioanoviciu, dr. Bondor Mihály... și undeva, la urmă de tot, tânărul impieगत III-a Popoviciu Augustin. Din tren a coborît un june dezvoltat, cu pălărie canotieră, veston de smocking cu revere de mătăse oboșită, pantaloni albi și teniși, purtînd cu eleganță o boccea cadrlată. Era „băiat de familie bună”, avea relații pe la liberali ; peste cinci ani își făcuse vreo trei case în Oradea : era împiedicat să deorganizeze cu desăvîrșire P.T.T.-ul rămas de la austro-ungari, a căror experiență în materie de organizare, de servicii publice era impecabilă.

Și, deoarece acum Belușul era Capitală de județ, domnul N., în timp ce locuia la noi și minca la masa noastră, a aranjat să fie numit el diriginte în locul tatii, care n-avea „studii” superioare. Ce-i drept, și studiile domnului N. se mărgineau la un baccalaureat, în schimb avea relații superioare. (Omul, cum zicea un prieten al meu, cum cinic, din păcate referindu-se la epoca noastră, este suma relațiilor sale)... Curînd am fost scoși din casă, fără menajamente (ni s-a dat o zi sau două să ne găsim un loc unde să ne depozitam lucrurile) și din clipa aceea au început peregrinările... dar despre ele, mai tîrziu.

Deocamdată în acel septembrie și octombrie de tristă amintire, noi copiii, prietenii mei din Oradea de care mă despărțisem cu un an înainte, puseseam stăpînire pe curtea plină de bălării uscate a poștei, pe toate clădirile aferente, pe poduri și pivnițe. Refugiații erau niște eroi, trecuseră prin grave primejdii, așa că și eu am fost degradat. Nu mai eram „seful”, ci prietenul meu de atunci și de acum Romică Anderco, actualul căpitan al portului Tulcea, companionul meu în mari expediții de vîntoare, primăvara și toamna pe grindurile arse ale Caracormanului, în jeșile Belciugului, pe Grasicul, în dimineți și seri de aur lichid spulberat în vînt, cînd trec în zbor gîștele răsună tipătul lor trist, nostalgic, și minile se încăleștează pe gîtul armei... Printre altele, nimeni nu-i contesta lui Romică șefia deoarece avea pistol, da, pistol adevărat ! un Deringer calibrul 5 mm cu două focuri și patru cartușe, pe care-l ținea însă ascuns, deoarece tatăl său, domnul Cornel Anderco, avea mina foarte iute.

Zilnic se adunau refugiații mai vechi sau mai recent ; unii voiseră să rămînă, dar fuseseră expulzați în 24 de ore, îngremășiți în vagoane de marfă, umiliți, scuipați, văzuseră „nylasisti” urînd pe steagul românesc ; amarăciunea și revolta creștea, „Las’ că se mai și exagerează” spunea tata ; atunci au venit știrile despre masacrele de la Ip și Trăznea. Fuseseră ucși copii, femei, bătrîni sub pretextul că explodase o grenadă. Nu se mai putea vorbi de nici un fel de exagerare ; zăgazul patimilor crăpa din toate părțile. Atunci au venit la noi cițiva din prietenii maghiari ai tatii : erau neînștișiți, se temeau să nu se reverse asupra lor furia refugiaților.

— Dar eu unde sunt ? a răcnit tata. Dar eu cine sunt ? Dirigintele P.T.T.-ului din Beluș, sau un nimenia ? Că dacă dau eu un telefon la București, da ! ce vă uitați, la București ! Cu ce sunteți voi de vină ? Și între voi și între noi sunt destule ciurucuri și gunoale omeșeti, hai să bem un sprîț, că am treabă de nu-mi vād capul.

★

Cînd a apărut „Străinul”, pentru capitolul în care descriam masacrele bestiale făptuite de „gărzile Iuliu Maniu” la Aita Seacă și în părțile secuiești, am primit — la Oradea — reproșuri pline de amarăciune :

— Cum ai putut scrie așa ceva, chiar dacă s-a întimplat ? Nu te-ai gîndit cum apărăm noi românii ?

— Pentru mine, cei care au putut face așa ceva, nu sunt români. Nu sunt nici oameni. Fac parte din o subspetă care trebuie stîrpită.

— Dar despre bestialitățile de la Ip și Trăznea, de ce n-ai scris ? De ce te-ai mulțumit să le pomenești doar, în trecăt ?

Nu știu ce-am răspuns atunci ; iată însă răspunsul meu de astăzi : am crezut și cred că datorită mea de scriitor român, comunist, a constat în demascarea fascismului românesc, a celor care au spurcat noțiunea de român.

Cît despre atrocitățile fasciștilor unguri, „szalasisiti”, „nylasisiti”, — pe care le cunosc tot atât de bine, sunt convins că voi citi odată pagini semnate de unul din prietenii mei Sütö András, Szabo Gyula, sau Páskándy Geza ; pentru că numai arzînd cu fierul roșu această plăgă, rușinea imensă a secolului XX, generația noastră, a cărei conștiință poartă cicatricele acestor lugubre amintiri, își va fi făcut o parte din datorie. O parte numai. Dar poate cea mai importantă.

★

Îmi amintesc foarte bine, cum am aflat prima dată despre tragedia de la Aita Seacă.

Eram, la 19 sau 20 de ani, proaspăt Inspector al Teatrelor !!! Scriasem tati, pe care o reproduc la subsol *, o puseseam la dosar. „Ce înțelege bătrînul din vremurile noi ?”

*) Oradea, în 14 Mart. 1950

Dragul tati,

Scriasem în care ne anunți că ai fost numit Inspector și și că de acum înainte nu mai ai nevoie de ajutorul nostru, nu ne-a bucurat. Dimpotrivă ne-a intristat foarte mult pe mama și pe mine. Tonul în care ai scris-o dovedește multă inconștiență și lipsă de judecată matură. Cît despre cel, sau cei, care te-au numit într-un post atât de important, nu doarec a folosi niciun fel de calificative decît să le spun din partea mea că nu sunt serioși. Eu am mîncat 30 și ceva de ani, ca să am onoare de a ajunge Inspector P.T.T. !!!! Iar tu, un tiner necopt de 20 de ani să capeti această înaltă răspundere, aceasta e ceva cu totul lipsit de cel mai elementar simț de răspundere din partea celui (sau celor) care te-au numit. Cît despre faptul că tu, băiatul nostru, ai acceptat acest lucru ne-a mîhnit adînc pe mama și pe mine. N-am dormit o noapte întreaga întrebîndu-ne cu ce am greșit în educaținea ta, incit ai fost în stare să dai o asemenea dovadă de ușurătate Te rugăm, mama și cu mine foarte energic să-ți vezi de carie, la Facultate să ai o frecvență exemplară și o comportare morală de care nouă să nu ne rușinească obrazul cînd vom auzi despre tine.

Al tău tată
AUGUSTIN POPOVICIU

P.S. Mama îți trimite prîjituri. Dacă îți vine greu să-ți dai demisiunea, scrie-mi mie numele tovarășului (sau tovarășilor) care te-au numit și o să le explice tata cum stau lucrurile. A. P.

Deci eram Inspector și în această înaltă calitate am fost trimis să asigur „bunul mers” al turneului Teatrului Maghiar din Tg. Mureș, care era în campanie.

Ce se întîmplase ? Prin Mal, în regiunea aceea avea — cred că are loc și acum — o importantă procesiune religioasă. Ministrul hotărîse că o contra-campanie laică (spectacole de teatru, concursuri sportive, meciuri, dansuri în aer liber) bine și energic condusă va spulbera rătăcirile mistice ale locuitorilor din părțile secuimii, va risipi ceața depe ochii lor și-i va îndrepta spre căile luminoase ale materialismului științific. Drept care, după îndelungul rătăcirii, mobilizarea era aiat de masivă încît părea că izbucnise războiul, am dat și de trupa de teatru, care juca o piesă de Kaverin, altfel frumoasă și am umblat cu ei, într-un camion încărcat pînă la suprapunere cu rechizite, decoruri și artiști, prin defileuri. Era un frig cumplit, eu venisem îmbrăcat într-un costum de oraș, așa că după reprezentație purtam mantaua ofiterului sovietic din piesă, ceea ce a făcut o gospodină, la care fusesem încartiruit, să strige, cînd ne-am văzut :

— Andor ! Hai că au venit și rușii ! (Andor ! Măr az orozok is jötek !)

Șoferul camionului era un băiat tînăr, foarte simpatic ; ne-am împrietinit ; ne plăcea în mod egal pînca de brad (la fenyoivö)... Într-o după amiază moale (sunt clipe cînd primăvara și toamna au același aer de tristețe vagă, fără motiv, de zbatere blindă a singelui) stăteam pe malul Mureșului, cu o undiță inutilă. Atunci șoferul mi-a povestit, cum fusese el condamnat la moarte.

Desene de FLORIN PUCA
din grupa „Amintiri despre mine”

semnificații

În perioadele mai vechi, suprema consacrare a unui poet sau a unei opere se asocia cu ideea de „eternitate”. Exegi monumentum aere perennius. Se vorbea de asemenea despre „eternul uman”, care intră în obiectivul cercetărilor terologice clasice. Oricum, mare lucrare năzuia să sfideze timpul prin eternitatea. Aceasta era ambiția secolelor revolute.

Astăzi ideea de „eternitate” se vede substituită prin aceea de „universalitate”. Printr-insă scriitorul sau poetul caută să înfrîngă nu timpul, ci spațiul. Este, deci, o altă cale pe care aspiră să o parcurgă renumele său. E drept că și acum însă spunem despre unele opere literare prea recente „timpul va decide”. În fond, însă, ar părea mai adaptată modulului actual de orientare ideea că „spațiul va decide”. Mai mult decît în eternitate, omul de astăzi crede în universalitate.

Este greu să pătrundem exhaustiv rațiunile unei asemenea schimbări. De aceea, ne mulțumim pentru moment cu câteva sumare aproximații explicative. În primul rînd, ideea de influență literară nu ne mai trimite gîndul la un trecut depărtat, ci la o inițiativă prezentă, venită din altă parte. Pentru Renaștere sau pentru clasicism, scriitorii antici erau mari, fiindcă au străbătut timpul ca să ajungă pînă în acele vremuri. Astăzi, prestigiul artistic nu se mai propagă îndelung pe firul timpului, ci imediat pe undele spațiului. În același sens se dezvoltă și germenii stimulatori. Ceea ce urmărim noi sît atingem nu mai este valoarea anticilor, ci nivelul altor culturi contemporane într-un cadru sincron. Intrecerea are loc, de astăzi dat, nu cu trecutul intensiv, ci cu prezentul extensiv. Tendința de a dăinui pe

„Universalitate”

un ax temporal se substituie prin aceea de a se face cunoscut pe o arie spațială.

Circulația valorilor nu-și mai situează ponderea pe comunicările dintre diferite momente ale timpului, ci dintre diverse puncte ale spațiului. Pondere nu înseamnă, desigur, fondul integral al unei orientări. Mai există și astăzi criterii de timp pentru valorile literare, așa cum existau și odinioară criterii de spațiu. Vorbim, bunăoară, în primul caz, de înaintașii noștri, de trecutul nostru, de moștenirea culturală și de tradiția care reclamă să o urmăim. Noi nu ne firăm, însă, asupra lor în sensul static al clasicilor, ci le dezvoltăm în vederea înnoirilor destinate să ne lanseze în „universalitate”. De asemenea, și înainte comunicau valorile literare nu numai în timp, ci și în spațiu. Ele circulau, însă, cu întîrziere. Renașterea sau clasicismul s-au desfășurat succesiv în mai multe culturi pe un parcurs de secole. Din veacul trecut, însă, fenomenele literare se dezvoltă simultan prin ecouri imediate de la un colț la altul. Tot atunci se naște și noțiunea de „literatură universală”, ignorată mai-nainte, cînd nu puteau exista paralelisme și concomitențe perfecte între diferite centre de cultură. Dar această noțiune nouă nu-și aflase mai-nainte împlinirea și fiindcă locul ei îl detinuește, implicit sau explicit, o altă noțiune, aceea de „literatură eternă”.

Schimbarile intervenite se atasează, totodată, de un anumit profil al omului modern, care este mai curînd pragmatic decît metafizic. El fuge de noțiuni prea riscate radicale într-o ordine incontestabilă. Omul modern nu mai agreează noțiunea de „absolut” sau cea de „eternitate”. Asemenea conținuturi sînd goli și dogit pentru el. Or, tocmai

extensele intervale temporale își asumau mai-nainte atribuția de o consfințită valoare „absolută” a unei opere de artă. Perspectiva istorică de astăzi arată, însă, că timpul nu mai constituie o instanță desplacabilă, că el cedază, se frînge, se descompune în multiple și relative „timpuri”, aflate în conflict unele cu altele potrivit unei diferențieri a stilurilor, a gusturilor, a condițiilor de viață. Ceea ce rămîne cert, eficient și concret este spațiul culturii de astăzi, în care ne găsim împlințiți, spațiu a cărui extindere fără precedent capătă un prestigiu în măsură să înlocuiască vechea instanță a duratei temporale.

Această extindere aduce cu sine și un fel de democratizare în considerarea culturilor, spre deosebire de prezenția „eternului” aristocratic clasic. Faptul explică, în mare parte, deplasarea de la obiectivul „eternității” la acela al „universalității”. O cultură care, după focarele Antichității, se considera ea a fi „cea mai înaltă” — ne gîndim la secolul al XVII-lea francez — tindea să-și mențină această ierarhie în ordinea veacurilor, fiind indiferentă la acceptarea ei în spațiul altor culturi „mai puțin înalte”. Astăzi, însă, ni s-a creat convingerea că oriunde pe fața pămîntului există atît facultăți receptive cît și creatoare, convingere încununată de satisfacția ce ne-ar da-o auzirea ecourilor noastre în toate colțurile lumii.

Desigur că scriitorul de astăzi doarește și el să străbată veacurile viitoare. El nu se mai bizuie, însă, neconditionat, ca poetul clasic, pe acest ideal ipotetic. Scriitorul modern vrea mai înțîi să obțină votul spațiului, al „universalității”.

Edgar PAPU

umanități

Literatură și publicistică

Tratatele de teoria literaturii ignoră publicistica și speciile ei. Fapt semnificativ, dar nu într-o dovedire a unei incompatibilități între literatură și publicistică. În realitate, absolută majoritate a tratatelor amintite consideră literatura sub specia unui concept istoric determinat și, am putea spune, perimat. Evoluția literelor în secolul nostru, ca și modificarea comunicărilor umane, precum și mutația însăși a structurilor umane fac imperios necesară o remaniere completă a acestui concept. Nu orice discurs uman este literar, dar nici sfera literaturii nu se poate restringe la ceea ce istoria genului consacrate și, de fapt, abolite prin însăși evoluția literelor. De aceea, ignorarea unor largi sectoare ale dialogului uman din partea teoreticienilor, a grămăticilor literari, nu înseamnă decît inerția acestora de a cuprinde și asimila noi forme ale discursului.

După cum nu este o incompatibilitate între multiplele forme ale narațiunii (mituri, legende, basme, epopee, istorie, dramă, pantomimă, conversație, cronică gazetărească, radiofonică, cinematografică etc.), tot astfel nu există o incompatibilitate între ceea ce noi numim, cu un termen generic, literatură, și ceea ce se numește, cu un termen nu mai puțin generic, publicistică. Ele sînt, deopotrivă, modalități ale exprimării, ale comunicării dar și ale transmiterii unor valori. Diversele specii ale „gazetierii” — tablete, reportaje, comentarii la fenomenele actuale, anchete, interviuri —, tehnici specializate, nu sînt moduri închise de comunicare. Descoperirea lor permite intervenția spiritului inventiv, creator. De aici însemnătatea mai mult decît strict „publicistică” a intervenției scriitorului, a literaturii, într-un domeniu considerat îndeobște o feudă a gazetarului de meserie.

Unul din fenomenele cele mai importante ale acestui literar este acela al apariției volumelor antologice de publicistică sub semnătura unor scriitori de mară. Succesul acestei serii de tomuri are mai multe explicații. Fără îndoială, există o sete a documentului revelator, care ne îndeamnă să citim istorii ale secolului, cronici ale timpului. Un volum cum este Vîrstele timpului de George Macoescu, cuprîndînd texte privind momente, acte, drama istorice din ultimii patruzeci de ani (1933—1971), cum e Jurnalul ieșean de George Ivașcu, în care sînt adunate pagini publicate între 1935—1939, ca și de-a doua 1900—1970 asupra căreia reflectează scrierul lui Zaharia Stancu din Pentru oamenii acestui pămînt au, printre altele, și acest caracter documentar. De fapt, asistăm la un important examen al realității contemporane, la un proces al conștiinței social-morale. Or, ceea ce e mai autentic în proza ca și în poezia noastră actuală constituie — ca și publicistica scriitorilor — un asemenea examen. Uneori subiacent, alteori explicit, o voință de adevăr ne animă.

Astfel, semnificația culturală a apariției volumelor amintite, ca și a celor concentrate asupra actualităților celor mai stringente, nu mai puțin decît asupra timpului ce ne stă în urmă — Imposibilitățile întoarcere a lui Marin Preda, Destinul cuvintelor de Constantin Ţoiu și dramaticele interviuri ale lui Adrian Păunescu din Sub semnul întrebării — este aceea a unui diagnostic. „Vîrstele timpului” — unul din titlurile volumelor amintite — implică o triplă perspectivă pe care o amintim în toate cărțile acestor scriitori-publiciști. Într-adevăr, cronică trecutului se continuă, în acestea, cu un diagnostic asupra prezentului și cu perspective deschise asupra viitorului. Căci responsabilitatea față de timp, de istorie este caracterul esențial al condiției publicistului.

Acesta e un om al cuvîntului care, prin cuvînt, participă la edificarea social-morală și culturală și la procesul de transformare a conștiințelor. El trebuie să aibă pasiunea actualului dar și rîvna valorificării peremului (să ne amintim nobila pledoarie a lui Marin Preda din Imposibilitățile întoarcere). Pasiunea pentru actual implică rezistența la inerție, la indiferență și pasivitate. Publicistica înseamnă participare. Ea pretinde, de asemenea, luciditatea examenului întemeiat pe reală experiență de viață. Spui ceea ce simți că trebuie neapărat spus. Prea adeseori publicistica repetă șabloane sau se mulțumește să improvizeze pe teme curențe. Activitate suprem pedagogică, ea are valoarea pe care o au conștiințele celor care o practică.

De aceea e atât de important ca înalte conștiințe ale literelor contemporane să nu disprețuiască aparent modestul condei al publicistului. Dar scriitorii noștri — de la cei vechi pînă la cei mai noi — au înțeles prea bine că tîrîmul neglijat de teoriile literare nu putea fi defecțiat decît cu un preț foarte greu. Căci, pentru un om al cuvîntului, a face publicistică necesse est. Ca să folosim un cuvînt al strămoșilor noștri români.

Nicolae BALOTA

Sensul monumentalității

Cînd setea și nevoia de monumentalitate se unesc, echilibrîndu-se, rezultatele nu întîrzie să apară. Se discută mult în ultima vreme despre locul și importanța artei monumentale în aria conștiinței contemporane. Se cer cit mai multe lucrări, expuse în mediul natural sau urban, artistul însuși consună la chemare, dormic să-și încerce șansele. Tendința de ieșire din atelier, presupune, pentru momentul de față, potențarea meșteșugului, implicarea lui în comunicare directă cu publicul, încercarea de a vedea, de a proba o atitudine artistică în imediata ei covârșitor, cită putere de influență intru frumos se cuprinde în ea. Consemnate, inițiativele de grup sau personale, fie ele dedicate ceramicii, mozaicului sau sculpturii, atestă aceiași orientare. Din amalgamul mișcărilor, din amploarea viziunilor, o certitudine vitioasă se însușește încontestabil. Este motivul pentru care și scriem rîndurile de față, monumentalitatea fiind prin excelență, dincolo de arta individuală, confruntarea posibilă a unui popor cu eternitatea de pretutindeni.

Iluzionînd cîteva răspunsuri care țin de înțelegerea artei monumentale, să rememorăm și cîteva exemple capabile să-i stabilizească adîncimea, perenitatea, acel factor prim, de esență, unicul capabil să confere grandoeare. Antichitatea grecească, renașterea italiană, momente de apogeu în toate sensurile, foloseau monumentalitatea în bună știință de cauză. Arhitect, sculptor și pictor, artistul marilor ansambluri avea conștiința împlînirilor pentru todeauna. Din acest punct de vedere, Phidias și Michelangelo parcă au lucrat concomitent, în același timp. Dacă la primul culoarea s-a pierdut, la celălalt nu mai are strălucirea inițială, întregul rămîne. Osatura este chiar carnea lucrărilor. Distrucția accidentală nu împietărează, ba chiar, în cazul lui Phidias, adăugă o misterioasă fascinație. Albul neului acum al marmorelor lui este prilej tuburător de arheologie sufletească. La un modern de tipul Rodin, monumentalitatea continuă străni, instincte străvechi vin să potențeze fragmentarul, dacă ceva la el poate fi denumit astfel. O poartă uriașă trebuia să-i cuprindă toate lucrările, să demonstreze legătura tainică dintre ele, creșterea uenă dintr-alta. Subordonarea se vroia eliberatoare de sens major. Monument-

talitatea vizibilă în linia ascendentă, subțiată de zboruri împietrite, îl mina pe Buffet să picteze păsări uriașe, pinze de hangar de avioane fantastice. Picasso visa uneori să coloreze, potrivit orelor zilei și nopții, cerul însuși, substituindu-se actualui natural. În virtutea unduirilor de colină, Moore populează cu pietre de hotar pentru îngeri un peisaj unic, răsturnînd planurile, supradimensionînd rocile și rădăcinile umile. Mutarea lucrărilor, oriunde în altă parte, ar echivala cu o schimbare de planetă. Aceiași stabilitate și la Brâncuși. Triada lui nu putea fi implantată decît la noi, în țară, la Tg. Jiu. Stilpii de pridvor îi vestesc fără greș coloana asemeni brazilor răzleți din preajma munților. O senzație asemănătoare, pornită din aceeași sorginte, am avut-o în fața lucrării lui Apostu de la Măgura. Troițele buzoiene se mințuiau, luînd act de sine, într-una singură, mai cuprinzătoare. Se-nțelege, desfășurarea decorativă, pauza golită de sunet, odihna întîmplătoare sînt departe de a caracteriza adevărata monumentalitate. Profunzimea ei se reclamă de la perfectă integrare într-un spațiu dat. Ea face corp comun cu spiritualitatea dar și cu pămîntul și țara unde au fost create. O țară nu poate fi mutatî într-un muzeu. Opera de artă care este țara însăși, la fel. Trebuie să o vezi în deplina ei existență. Parthenon-ul este al Greciei, este chiar Grecia și trebuie contemplat acolo. Sixtina este a Italiei și trebuie contemplată în Italia. Monumentalitatea este un Muzeu netransmisibil, crescut din gravitația unui popor, mai greu accesibil dar înfinit mai revelator. În inima artistului român contemporan stăruie tradiția. În spațiul orașului modern, lingă năluca munților sau la fărîmuri mării, opera de artă trebuie să exprime și să se cuprindă de inefabilul nepieritor. Culorile voroneșene au fost concepute să rămînă și vor rămîne aici, triada brâncușiană deosemeni. S-ar putea să se schimbe lumina, frunza să șuieră altfel în vînt, apa să sece și alta să-i ia locul, cîmpul cu iarbă, muntele cu arbori să arate altfel, dar și atunci, într-o nouă conviețuire, nimic din tot ce-a fost la început nu se va pierde. Este, cred, sensul suprem al monumentalității spre care ne îndreptăm, pe care o vrem în acord unanim.

Grigore HAGIU

Desene de FLORIN PUCA din grupa „Amintiri despre mine”

ARTE

IN MEMORIAM

„Dar lasă, Dimitrie Stelaru, mai lasă...”

Poetul Dimitrie Stelaru a murit fără să lase în scriptele Fondului literar nici un leu datoric. Cînd s-a aflat lucrul acesta, colegii lui care l-au iubit, au tăcut înmormurii. Amănuntul fusese ignorat, trecut cu vederea. Cîntărețul foamei își închelase ca un mare bancher socotelile. Balanța era dreaptă, ca soarele la amiază, nimic la deficit, nimic la profit. În rai, Stelaru întra înînd în mină un covrig, cifra zero.

Să nu se spună că asta nu e o performanță... El, care în tinerețe și după tinerețe și după ce o mai fi dincolo de tinerețe, a îndurat foamea pînă la paroxismul ei ingeresc, a reușit acest tur de forță, murînd, să nu rămîie dator Obștei nici o para. Nu știm dacă a fost o întîmplare, sau dacă el, știînd că ne va părăsi, nu calculase, nu pregătise marea lui lovitură, punînd la loc pe furis, în cutia cu mile, tot ce primise. Văd clipa exactă a restituirii. Suspînul de ușurare înainte de a intra, lefter, însă curat, în noaptea geniului.

Cineva spune că prima dată pe Stelaru l-a văzut în 1952 la o pomană mîncînd singur — ceea ce era în sine un miracol — o găină friptă. El a anunțat, și acum veți vedea cum voi minca eu această găină cu oase cu tot, astfel încît din ea să nu mai existe nimic.

Lumea s-a așezat și l-a privit. Și poetul, aplaudindu-se peste farfurie, aruncînd în jur privirile lui ironice și sticloase de lup hămesit, căruia, prin atîtea incarnări, i-ar fi rămas, dintr-o foarte veche și aproape uitată viață de om, reminiscența fantastică a ironiei, a zdrobit cu un zgomot înfricoșător prada între mîștele lui scînteietoare de smeu. Așa minca, sînt sigur, și fratele său mai mare, Villon.

Dinți și măsele ca ale lui Stelaru, martorii jură că rar s-au văzut. Și era de mirare să ai o asemenea forță de a rupe, sfișia și zdrobi și să nu-ți doare, să nu vizezi nimic altceva decît o piine și un kilogram de ismă pe masă — eterna renunțare a pirlitului care tot el lasă

„Dar lasă, Dimitrie Stelaru, mai lasă...”

Constantin ȚOIU

ARTE

TELEVIZIUNE

Ridere sau deridere?

De-o vreme încoace micul ecran rivnește un public care să ridă și să se amuze bîndî din mîini. Cum să ne explicăm altfel expansiunea humorului? Rudă săracă odinoară, gluma este în clipa de față în fruntea balului. Nici o emisiune de varietăți fără glume, nici un teledivertisment. Din două în două repize de muzică și de dansuri — un schei. Nu s-a consumat niciodată pentru micul ecran atîta cernăală, nu s-au încorporat niciodată atîtea forțe actoricești; dialogul, fraza furată și poanta fac noua modă T.V. Intenția este laudabilă. Imaginea unui om care ride este o ambiție cumsecade și caritabilă, este o grijă pentru starea mai bună de suflet și de simțire a consumatorului de imagine. Dar ridem oare? Ridem cu-adevăr?

De săptămîna trecut și pînă în clipa de față, exemplele la-ndemină sunt trei: două s-au consumat în Dictionarul Muzical de simbăia seara, unul în emisiunea de varietăți de duminică. Și s-o spunem din capul locului și într-o seară și într-alta, ori de cite ori s-a ridicat un deget în sus că adică „urmează să rideți”, de văzut am văzut numai degetul. Imi pare rău să declar așa, fără nici un fel de sfială, că probele de humor au fost lamentabile. Preu s-a muncit mult în scopul acesta, prea s-au scris multe vorbe degeaba, prea n-a fost nici un rezultat. Incepînd cu textul șugubă și șugălnic al prezentării Dictionarului Muzical, ce-i drept, „jucat” cu zel de amputat și cu o activă entuziasă și terminînd cu un Celov poposit pe micul ecran amputat și în crîje, spiritul general de simbăia seara n-a fost spirit de glumă și risă de gust. Dacă mai adăogăm și „partita” actorului Marian Hudac, compusă întregul din bancuri proaste și dese, putem să tragem concluzia că simbăia seara n-am avut prilejul să ridem ci să deridem, ori veselia deriderii are alt sens.

În ce privește emisiunea de varietăți de duminică seara, ideea de a-i stîrni pe actori să fie o dată în viață altfel decît îi știe publicul, să spună adică vorbe libere și nu țezie, și nu în teatru ci într-un decor mai familiar, era bună, ideea aceasta a fost de bun augur. Emisiunea a fost amoză și sinceritatea este și pentru televiziune un lucru contaminant. Păcat însă că nici în cazul acesta n-am avut parte de risă curat. O selecție mai severă a anecdotelor care s-au relatat, cîteva tăieturi în plus în peliculă și emisiunea ar fi avut de cîștigat. Fiîndcă anecdotele au avut în parte un humor indoielnic, actorii înșiși — un Florin Piarsic mai puțin deboardat — dorînd să fie spiritali au fost prea cu tot dinadinsul și asta iar a jenat.

Sânziana POP

SPORT

Astăzi, n-avem ce face,

trebuie să-i iubim pe învingători

zultatele cele mai bune. Da, asta e situația. Într-un joc al cărui principal scop este rezultatul, n-are rost să nu ne luăm din cînd în cînd și după rezultate.

Tristețe mare la Steaua. Steaua n-a mai înscris un gol din deceniul trecut. Tot felul de probleme, tot felul de necazuri și un rezultat precis: plafonarea echipei. Cine s-a jucat cu Tătaru, s-a jucat cu inima echipei în vreme de iarnă și uite ce-a ieșit. Tinărul Năstase pare umbra cuiva ce nu se mai vede. Iordănescu e bătut măr de Dinu și, după aceea, declară că nu-i adevărat. Aveam dreptate, deci, să cer suspendarea lui Iordănescu pentru a se termina cu provocările. Ce să mai zic, cred că Steaua ilustrează teza noastră mai veche cu privire la necesitatea unui climat moral inatacabil. Să batem cu pumnii în porțile destinului (cum ar zice un poet de mîna a treia) și să nu lăsam să se desăvîrșească în fața noastră o nouă generație de rebuțuri fotbalistice.

N-am să uit prea curînd (nu-mi pot închipia întreaga viață pentru păstrarea imaginii respective, dar o săptămîna două dati!) ce calm era Ilie Năstase și ce nervos era Richey. Năstase juca exact partidă ca un învingător iar Richey o juca, vai, ca un învins. De fapt, Năstase a jucat exact partidă ca partener, într-un dublu, căci Tiriac a jucat pentru el, în microfoanele televiziunii. Ceea ce mi se pare senzațional este, încă odată, alura de învingător a lui Ilie Năstase. El îl privea cu un suris superior pe adversarul lui

MUZICA

Un instrument modern

Toată lumea știe că magnetofonul e un aparat extrem de util care servește la înregistrarea pe bandă și reproducerea muzicii, poeziei, teatrului, discursurilor, dar puțini cunosc rolul deosebit pe care minunata invenție l-a asumat tot mai mult în creația propriu-zisă. Intii o precizare: nu este deloc mai înjositor a folosi în compoziție butoanele aparatelor electro-acustice decît tastele pianului sau orgii. Cu două observații suplimentare: a) după cum la pian s-a compus multă muzică proastă, același lucru se poate întîmpla și în cazul utilizării unor complexe electro-acustice; b) inventarea unor noi instrumente (asta a devenit de fapt magnetofonul) nu anulează nici practic nici teoretic valabilitatea instrumentelor tradiționale (a se vedea voaga clavecinului în veacul nostru).

Extraordinară pentru muzicieni, cînd au de prins minuirea aparatelor noi, a fost posibilitatea de a gîndi sunetul într-o viziune spațială: centimetri de bandă magnetică ce puteau fi trecuți la diverse viteze prin fața capului de citire. Înfrîngînd absolutul dimensiunilor sonorității naturale și putînd reveni de nenumărate ori asupra aceluiași sunet imprimat, muzicianul l-a analizat temeinic, și-a dat seama exact ce înseamnă atacul și sfîrșitul sunetului, din ce frecvențe se compune el, cite zgomote adiacente comportă fiecare timbru instrumental și vocal și care este în fapt structura lor acustică, iar intensitatea a fost de asemenea în stare s-o observe optic, pe cadranul decibelilor. Aș asemui magnetofonul cu un microscop al sunetelor, capabil să le lărgească indefinit, să le prezinte în recurență (de la coadă la cap), dar să le și îngheție în timp printr-o citire mai rapidă a benzii. În fond era vorba de materiale muzicale noi.

O lovitură pe talger (piatto) imprimată — să presupunem — la viteza 38 cm/sec. și citită la 19 cm/sec. sună aproximativ ca o lovitură pe un gong mare, dar nici un gong din lume nu

sună exact ca un piatto citit la viteza înjumătățită. Dacă însă inversăm banda și o trecem prin fața capului sensibil auzim un sunet ale cărui caracteristici n-au fost niciodată bînuite pînă la inventarea magnetofonului: vibrațiile pornesc imperceptibil, se amplifică progresiv și se termină brusc și neașteptat, fără a lăsa nici un fel de ecou. Efectul nu poate fi reprodus pe cale naturală șiq.m.d.

Cititorul imaginează desigur cite perspective de producere a unor sunete nicicînd auzite de urechea omenescă se deschide de la acest punct încolo. Dacă adăogăm posibilitatea de a suprapune succesiv pe bandă niște linii sonore care în mod obiectiv nu pot fi produse simultan, vom realiza uriașul rol instrumental pe care l-a asumat magnetofonul. Pentru a nu mai vorbi de ceea ce ne poate oferi pupitul de comandă al unei cabine moderne de înregistrare magnetică: filtrarea (adică eliminarea din bandă a unuia sau altuia din etajele frecvențelor), comprimarea dinamicii (un fel de turture a intensităților), reverberația (ecoul creat artificial) etc., etc., la care trebuie adăogăm montajul de bandă care se face — prozaic — cu foarfeacă și lipiciul. Toate la un loc creează un vast cîmp de posibilități, în care gîndirea e liberă să vagabondeze. Compoziția începe însă din momentul în care se termină vagabondașul și voința ordonatoare alege și structurează în serviciul ideii și al sensului.

Instrumentul nou e magnific. Cu condiția să nu încapă pe mîna ucenicilor vrăjitori, ci să fie utilizat de meșteri adevărați care să-l domine cu aceeași autoritate ce care Scarlatii exploata resursele clavecinului. Și, făcînd astfel să nu înceapă a disprețui violina, harpa ori flautul, după cum cine învață o limbă nouă nu are temeiuri să se rușineze de limba maternă.

Pascal BENTOIU

revista străină

● UN MECI LITERAR ÎN DOUA REPRIZE. „Les nouvelles littéraires” (numul intii de pe decembrie a.c.) ne prezintă la rubrica Evenimentul atmosfera de tensiune sportivă în care au avut loc dezbaterile pentru decernarea ultimului premiu „Goncourt”, obținut de Jacques Laurent, pentru volumul „Les bêtises”. Premiul, ca o minge de rugby, în „grămada” iscată, „nu aparține celui care încearcă să pună mîna pe el, premiul este pasat celui cărui trebuie să-i aparțină... Toate acestea n-ar fi serioase, dacă nu ne-am juca cu mîingea la toate vîrștele. Căci bătăia literară nu-i desumflată: se suflă mereu în ea; îți pierzi respirația, dar cîștigi meciul...” etc.

● NOILE MARI DOSARE ALE CELUI DE-AL III-LEA REICH. Jacques Robichon semnează în „Les nouvelles littéraires” (2 dec. a.c.) un articol despre marea sa frescă istorică începută în 1989 în care analizează și relația dintre romancier, ca povestitor, și istorie, „despre care unul din frații Goncourt spune că e un roman care a fost!”. Autorul articolului, romancier el însuși, aduce în sprijinul ideii sale și fraza faimoasă a lui Balzac: „Istoria, ignorînd todeauna moravurile în beneficiul evenimentelor, romancierii trebuie să devină ei înșiși istorici!”.

● UNUL DIN MAESTRII ROMANULUI MODERN („Le monde”, 26 nov. a.c.) Ziarul francez închină, la rubrica „Studi”, două pagini operelor marelui scriitor american John Dos Passos, sub titlul general John Dos Passos sau falimentul umanismului american. Criza conceptuală de om — după nota introductivă din „Le monde” — s-a adîncit, în sensul că valorile europene și în general definiția umanismului dată de filozofia germană, a fost deviată treptat, în mediile intelectuale — sub presiunea problemelor sociale și rasiale — spre gîndirea orientală în speță spre gîndirea budistă. Astfel, lumea lui Dos Passos „începe să capete caracterul unui document arheologic”. Apariția în limba franceză a cărții „Mijloc de secol” prilejuește o serie de reflecții interesante în legătură cu tehnica de romancier a lui Dos Passos, care a

● COLECȚIA „FEMEIA”: SCRISORILE ROZEI LUXEMBURG. La pagina „Curier istoric”, ziarul „Le Monde” (26 nov. a.c.) recenziază volumul „Scrisori către Leon Joghiches” — apărut în editura Denoel-Gauthier, colecția Femeia — corespondența trimisă de Roza Luxemburg prietenului său în afară de problemele politice ale epocii, epistolele conțin mărturii ale „unei iubiri pasionate, dificile”, pînă la ruptura din 1907, cînd politica redevine problema dominantă.

● VIAȚA ȘI MORAVURILE PĂSĂRILOR. „Omul a păstrat multe însușiri psihice de-ale animalelor superioare” — este concluzia pasionantelor cărți, „Viața și moravurile păsărilor”, semnată de Paul Barreul și care se bucură de un răsunător succes editorial (Horizons de France colecția „Natura vie”).

● „PREMIUL CRITICILOR NU VA FI DECBERNAT” (Danamarca). Premiul danez al criticii, puțin mai mic — ca valoarea financiară — decît „Premiul Nobel” și decît premiul literar al „Consiliului nordic” și care a fost instituit în 1957, nu va fi acordat în 1971. Federația națională a editorilor (care asigură subvenția) declară că suprimarea acestui premiu de prestigiu se datorrează „dificultăților economice actuale”. Se pare însă că a existat și o luptă între editori, aceștia săturîndu-se ca premiul să fie acordat unui titlu apărut de rogul la aceiași timp și aceeași editură Gyldendal — luptă de interes comercială din care nu au de păgubit decît scriitorii și intelectualii.

● DROGURI ȘI SERVICII SECRETE (Paris Match nov. a.c.) „Atlantique Cognac” sosește în portul Elizabeth, în New Jersey. O tinărie vameșă de 22 de ani, Lynn Pelletier, a fost condamnată la închisoare în Volkswagen care se balansașă în ghearele unei macarale. Fata, care are un fler de vameș bătrîn, se hotărăște să secreteze cu deamănîntul acest vehicul. Ea descoperă în interiorul lui 41 kg de heroină pură. După ce a fost arestată, în fața spațului, gîndind în profunzime calmă ale mediului acvatic — din care s-a născut viața — condiții superioare de muncă și de randament intelectual. „Cercetări și realizări în S.U.A.”.

Adrian PĂUNESCU

a. b. c.

ARTE

Scanderbeg

(„George Castriota — Scanderbeg,
erou național al Albaniei —
veacul XV“

De mic, lăsat ostăteac sultanului Murad
Cind s-o întors la Gruia, puteuic ca un brod,
A ridicat drapelul răscăleii albaneze
Ca visul libertății în vece-i lumineze
Și-a biruit turcimea ce-a copleșit celata:
De la întâia luptă luind înțelitate.

Cu steagul roș și negru și-un vultur scris pe el
Intrucau eroș, al neamului drapel.
Stindardul castriotic înfip și azi pe stincă
A patriei mîndrie o priveghează încă.

Cu Ștefan al Moldovei și lanca Huniade
A înfruntat noianul păgînilor răsăde,
De la întâia ciocnet se prefăcuse ei
In nevinșată oaste de lei și porolei.

Erau puțini creștini, își cunoșteau dușmanul...
Din zi în zi mai aprig îi copleșea osmanul...
Dar ei purtau în frunte un cuget înțeles
Și-o inimă în făcări ce le ordea în piept.

Și-această mperechere, de inimă și gînd,
Făcea pe turci o goană de corturi fumegînd,
De cai loviți în coaste, de oameni săgetoși
Ce se tirau nevolnic, urînd neajutoși.
In rînduri deșirate, mai multe decît ieri:
Viziri, pașale, steaguri, spahii și ieniceri.

Se prefăcea-n cenușă sălbatecul avînt,
Iar visul cuceririi se pulbera în vînt.
Iși așteptau același capcane și înfrîngerli,

Un necurat amestec de scrișnele și plîngerli
Vulturii Skiperiei își săgețau din zbor
Iar stîncile materne, încremenit sobor,
Le ocrotău din umbră plecarea și venirea,
Le întărea credința, puterea și unirea.

Oștirile osmane, în fir de pîrjă cusute,
Se depărtau o sută și se-nlăucea cinci sute,
Ardău cetăți și sate, ogocire, mori și stîni,
Bătrîni, copii și fete și otrăveau fîntîni
Svîrlind în ele leșuri de cîini, de cai, de vite,
Spurcîndu-le pe-acelea ce n-au fost otrăvite.

Iar George Castriota, doar el și cu ai lui
Duceau împotriva de fier vîrjășului.

Împărății bogate, de oameni și averi,
Făgăduiau să ducă o parte din poveri,
Nu-și mai cîntău cuvîntul. In loc de bani și arme
I-au dat o pâlărie sfințită, ca să sfarne
Trufia semilunei cu harul ei divin,
Să nimicească hoarda oștirilor ce vin.

Era o pâlărie mult binecuvîntată
De însuși fericit pontif suprem și tată,
Veneția perfidă și Roma suverană,
Mai adîncind și ele a sufletului rană,
Făgăduiau armate și bani și ajutoare
Dar nu-și țineau cuvîntul, mereu nepăsătoare.

Bogate-mpărății, în oameni și averi,
Cu-ndătorii să ducă o parte din poveri,
Nu se cîntău o clipă din nepăsarea lor
Lășind o țară mică în locul tuturor.

Iar George Castriotul, bătrîn acum, spunea
Dezamăgirea care făptura-i stăpînea:
— Mi-am sîngerat poporul cu să păstrez credința

A celui care-n ceruri și-alese reședința.
Rău am făcut l Moai bine mi-ăș fi schimbă dușmanul
Mă războiam cu Papa și m-ajuta osmanul.
Mai de credință-i turcul l La el nu-i vorbă-n vînt
Făgăduiala dată, cuvîntul e cuvînt l

Iar cetățenii urbi priveau cu-ndușoare
Strînu-aceia falnic la trup și-nălțare,
— Romani, să nu vă mire de vom pieri curînd:
Barbarul fără mlîie ne va-ngîhți la rînd l

Victor EFTIMIU

Un răspuns întirziat la ancheta noastră Poezia română la 1971

1. Fiți, vă rog, de acord să căutăm împreună genul proximal și diferența specifică, pentru poezie în general, și pentru poezia română în special ? 2. Încercați să circumscrieți ponderea și expresivitatea poeziei noastre în raport cu proza noastră ? 3. Care sînt principalele direcții pe care se desfășoară poezia română la 1971 ? 4. Cum vă se pare poezia de astăzi, față de cele mai înalte momente ale lirismului românesc ? 5. Numiți, vă rog, rîul cel mare al acestui moment poetic ? 6. Dacă dumneavoastră considerați că există o poezie revoluționară, vă invit să vă referiți la înțelesul ei, la acei poeți revoluționari ai căror rol a fost determinant în dezvoltarea poeziei și după care fizionomia însăși se resimte. 7. Care este relația dintre poezie și filozofie ? 8. Dacă prin poezie politică nu s-ar putea înțelege decît, — sau o artă care celebrează actul politic — sau o artă care-l comite, care este credința dumneavoastră despre sfera poeziei politice ? Numiți pe poetul politic cel mai semnificativ ! 9. Ce comunicare mai există între poezia noastră populară și lirica anului 1971 ? 10. Ce raport există între istorie și poezie ? 11. Transcrieți cel mai frumos vers al anului 1971.

3. Cred că sînt aștea direcții, cîți poeți adevărați avem. Poeții mediocri merg în bloc. Majoritatea se întrec în a fi îninteligibili (nu inefabili!), incoerenți, ași ai așa-zisului vers liber care de cele mai multe ori, e la ei, proză curată.

4. Nu avem un nou Eminescu, nici un nou Argezi, avem totuși pe Alexandru Philippide, precum și un număr remarcabil de poeți reprezentativi în toate generațiile. Ca să nu citez pe cei prea des pomeniți, amintesc doar pe Emil Botta, pe Ștefan Aug. Doinaș, pe Ana Blandiana.

5. Rîul cel mare vine din faptul că editurile nu triază suficient volumele oferite spre publicare. Abundența de volume fără valoare derutează publi-

cul și încurajează în continuare pe impostori să forțeze porțile editurilor.

6. Există poeți cu idei revoluționare în înțelesul exact al cuvîntului, ca, la un moment dat, Mihai Beniuc, și poeți care revoluționează limbajul poeziei ca, între alții, Ion Barbu. După ce am citit un poet revoluționar în primul înțeles al cuvîntului, o anumită poezie ne apare desuetă, fără ecou în contemporaneitate. După ce citim pe Argezi, Blaga, Barbu, Bacovia, nu mai suportăm nivelul anterior de lirism, depășit. Bineînțeles, nu suportăm nici pe epigoni, cum nu suportăm, după Eminescu, pe Vlahuță.

7. „In poezie, scria Panait Cerna în teza sa de doctorat Die Gedankenly-

rik, gîndirea (filozofia) e un lucru blestemat“. Dovada o bună parte a poeziei „de concepție“ a lui Cerna însuși. În măsura însă în care poezia se folosește de intuiții nu de concepție în cunoaștere, ea are o contingență cu filozofia.

8. După mine poezia politică exprimă o atitudine, o convingere sau o aspirație. Dacă poetul izbuteste să se ridice pe deasupra ocaziei, să elimine efemerul, dînd ideii sale lirice un caracter de universalitate, atunci poezia poate înfrunta timpurile. Expresivitatea unei atitudini cu valoare de permanență este echivalentă cu actul politic și nu în contradicție cu poezia. Simpla celebrare a actului politic nu are niciun raport cu arta. Cel mai semnificativ poet politic român în sensul arătat este Eminescu.

9. Aproape nici o comunicare, cum e normal. Nu rămîne etern la un unic model.

10. Poezia adevărată transgresează, istoria, o însumează și o depășește.

11. „Sînt, tot, o noapte. Frig mi se face!“ (Emil Botta) „Visam să fiu îngropat de viu în cîntece.“ (Emil Botta) „Inchiptuire, iubire, tu îmi arunci piatra scumpă a iluziei, mă amețești cu loviturile tale de bici.“ (Emil Botta).

Al. PIRU

Marin Preda

(Urmare din pag. 3-a)

Pentru Ţugurlian, care-l bătuse măr pe șefu de post și-l luase arma, nenorocirea avea „forma înfricoșătoare a unei puștii“.

Pentru Moromete, nenorocirea va lua forme mult mai numeroase și mai sîrețe, agonia lui va fi lungă, pînă să ajungă să surprindă, în sîrșit, întinerul din el și din orînduirea care murea odată cu el: „Ce întineric e sub pleoape“. Era. Iar cînd pricepe totuși, lucrurile sînt ireversibile, se află pe teritoriul imposibilității întoarceri: „Nu mă durea absolut nimic, sufletul nu doare“ — se amăgește el, dar piciorarele „și le luai cu mîna și le dădeai la o parte ca pe niște lemne“. Or, sufletul lui Moromete mersese și cu piciorarele acelea... Declinul său și seara sa încep din momentul fugii lui Paraschiv, Achim și Nîla. Din clipa aceea, totul se putea. Și din clipa aceea, fără s-o presupună, fără s-o creadă el, contemplativ, se îmbolnăvește. Nu cei trei. Amurgul și apoi noaptea care vor călători prin el au de mers îndelung, printr-un foarte sinuos labirint, dar autorul își asumă franchisele de a constata că „dintre două fapte cel mai puternic e cel care nu mai poate avea și o altă interpretare decît cea conformă cu faptul însuși“.

Moromete agonizează. El își dădea o pasăre, întorcînd apoi „spatele gîinii care sîrșea în sus parca de veselle că nu mai avea cap“. Iată că pentru sine lumea începea să semene cu găina aceea. Și dacă de o găină rîzi, de toți oamenii e mai greu să rîzi numai pentru că nu-i deslușești. Toate întrebările pămîntului se adună într-o singură mare zăvîrcolire și sub razele ploii Moromete merge să-și facă de lucru în ploaie, „cu întrebarea parca în mîini, amestecînd-o cu apa și pămîntul pe care îl săpa cu mișcări fără greș“. Cîndva, la potcovăria din poiană a lui Iocan, unul din consătenii săi, Din Vasilescu, îndemînat ca astfel de îndelunțării, îi închipuise lui Moromete chipul din lut. Moromete amestecă însă zadarnic întrebarea cu apa și cu pămîntul, fiindcă nu iese nimic. Preajma se populează cu necunoscut: „s-ar fi zis, vîzînd ce oameni ieseau acum la iveală, că un sat parca nu era o așezare de cel mult două mii de case adunate într-o vale a unui rîu și ascunsă sub

salcimi, ci o groapă fără fund din care nu mai încetău să iasă aștia necunoscuți“. Cine erau toți aștia? Dar mai ales, „Ce se întîmpla cu oamenii de nu mai puteau vorbi unul cu altul ca alădată, fără aceste bănuiele și taine?“ Alădată însă Moromete se îndoiește că ar fi vorba de taine. Se găsește în fața altei ciudățenii și complicații, care lui îi scapă: „Aștia însă nu lăsuu să se vadă nimic și parca nici nu ascundeau nimic“. O confruntare, care nu-i furcă complet ferestrele dinspre adevăr, însă al cărei consum e disproporționat și disproporționat.

Excitația asfințitului îi cuprinde și pe Moromete. Dar... este a asfințitului! Lucra în eș frîgul și îndepărtarea. Poate că n-o realiza în întregime, va mai încerca — zadarnic — să-și aducă fiul acasă, ori să frîngă plecarea departe a lui Nicolae, drumul școlii, ori să realcătuie un întreg ce se pulveriza însă: „Cine știe! judecă naiv Ilinca în auzul urechilor lui Nicolae. Poate că și tu și eu am face la fel dacă am fi în locul lui, de ce să nu crezi că nu se poate să recîștigi ce ai pierdut?“

Odată pătrunsă maladia în Moromete, caria avea să lucreze însă progresiv și să desăvîrșească începutul menirii sale nesentine. Tirziu, din pat se va „aizi o voce înăbușită care nu mai avea de mult puterea să facă frică“. Era vocea lui Moromete care încetase să mai aibă în spatele lui o famillie și încetase demult. Primii trei băieți îi zburaseră „în cuib, să-și înfrunte singuri destinul. Pe Nicolae îl luase de la școală. Fata cea mare, căsătorindu-se, mersese la o soartă a ei. Sotia și-o va fugări cu ciomagul în jurul casei (Cătrina „fugea ca o fetiță de doisprezece ani“). Prietenii „și Cocolă și ceilalți — dispar sorbiți de stomacul vîrtejurilor puternice ale istoriei înclemente și viitoare. Pe urmă Nicolae se duce în tumulturi, în inima vieții proaspete, derutant de proaspătă, fără chip încă, dar agitată și curioasă. Iar mama îl părăsește de tragicul, suctul și spumele erou care, cită vreme se certau încă sub același acoperiș, „o lua spre poarta de la drum ca spre poarta mîntuirii“.

Moromete e acum singur. Poarta mîntuirii nu există. Există fotografia saltului. Clară. Tărînimă s-a cooperativizat. Moromete e înăuntrul, dar singur.

Pe drumul către această singurătate, el cunoscuse imediat după război niște ani prosperi și se iluzionase cu un soi de țarie care nu echivala de fapt decît cu osificarea. O astfel de scleroză. Pe atunci, „Lui Moromete parca-i zburase mîntea din cap și, cu bună știință făcuse schimb cu o altui țaran care vorbea cu tine așa cum vorbești cu un cal sau cu o vacă“. După ce prosperitatea se sfîrșise, după ce țărani care „erau atît de naivi în viclenia lor“ abdicaseră de la duioșia proprietății individuale; după ce propriul său fiu îl asigurase că „Nu mai e nici o speranță cu voi!“; după ce Moromete — care „semăna uneori cu Ștefan cel Mare (fără plețele acestuia), iar altele cînd purta căciula și era supărat aducea pușin și cu Matei Basarab — se convinsese că timpul trecea pentru toată lumea; după ce bubitorul său strigă către Cătrina („Eu să mor din pricina faptelor mele? Atunci toată lumea să moară și să mori și tu“) parca n-ar fi răsunat nicodată; după ce ades și (adesea în van), furiei ce-l mai năvălea încercase ca „să-i dea înțelesuri fără adîncime“, — pomenit „prizonier parca fără scăpare al elementelor și al lui însuși“, peste Moromete vin singurătatea, slăbiciunea, monotonia rătăcirii dulci, mîhnirea și tristețea: „Se înmuiașe, de, vedea și el o oameni mai și mor“.

Mai mult contaminarea e — în viziunea lui — a universului întreg, în care pătrunde fiorul extincției: „Ceva parca se încetenesea în lucruri“. I se părea lui. În realitate, lucrurile căpătaseră mers mai zornic. Numai că nu aceleși lucruri. Altele. Noi. Moromete credea însă că este confuzia celorlalți, nu a sa...
★
Dacă romanul n-ar fi îmbibat de o mare poezie — a nu se confunda cu lirismul — și de o mare știință a poeziei, distribuită savant, cu o cunoaștere științifică a doajelor amintindu-ne de cuvintele lui Malraux că „Orice artă este luptă contra destinului“, paginile Morometilor ar ilustra doar un magistrat sculptor și rapsod. Originalitatea însă a artei ce se descoperă în această cartă demarează pare-se tocmai din poezia gîndirii sale, a unei inteligențe care sublimă și preschimbă filozofia în metaforă și dă narațiunii un sistem nervos în continuă alertă, introducînd — trusă de acute în epica obișnuită, însă care știe proceda concomitent cu atita obiectivă plasticitate și finețe încît combustionie, acuitatea și violența irecuzabilelor sale argumente trec direct în singele puterii noastre de asimilare, de disponibilitate, cu revelația lesnișoară încorporată medicamentelor ideale.

Rebreanu, descriînd țărani, descria forțe și mulțimi; literatura lui e parca o literatură a biologiei.

Sadoveanu, povestind țărani, a poetizat instincte, înțelepciuni și elemente; literatura lui e parca o simfonie cvasi-vegetală.

Marin Preda, urmînd prosopopeea rurală, problematizează și adună sub proiectoarele gîndirii circumvoluțiuni și constanțe care sînt ale unei pături socotite amorfă, dar care nu-s amorf, și pe care parca le auzi murmurînd introspectiv: „Prea multă mare, noi am văzut destulă mare“ (I-am citat pe Cesare Pavese).

Literatura lui Preda e o literatură a potențializării cerebrale, a focarelor neuroase.

„Ce este stilul? se întreba Apollinaire. Pentru o sută de oameni, o manieră complicată de a spune lucruri simple. După noi, o manieră foarte simplă de a spune lucruri complicate“.

Marin Preda o cunoaște. Și o profesează. Nu e vinovat el că, uneori, asistența nu bagă de seamă.

punct și virgulă

Certificat de traducător?

Se spune că un distins savant și om de literă s-a prezentat la o editură cu o traducere. Era vorba de o bărbătească și plină de farmec versiune a unui poem, făcînd, cu mii de ani în urmă într-o limbă rîmăsuă în amintirea lumii. Cei de la casa de editură au citit cu plăcere opera, apreciînd munca îndelungată a tîlmăcitorului. Cu zîmbetul pe buze, tîlmăcitorul redactorilor a tîlmăcitorului. Cu zîmbetul pe buze, tîlmăcitorul redactorilor a tîlmăcitorului. Surat apoi în fața autorului foite ademenitoare ale unui contract. „Și acum, l-a rugat el, la urmă, pe autor, fiți amabil și treceți aici numărul certificatului dvs. de traducător“.

- Ce-i aia? s-a minunat savantul.
- Vedeti, e o dispoziție... Fără certificat...
— Și cum se obține asta?
- Sînt niște examene, din cînd în cînd.
- Bine, dar cine va aprecia cunoștințele mele?
- Ei, a zîmbit redactorul, s-o mai găsi cineva în țara asta care să se priceapă!

— Uite ce e, dragută, nu cred să fie așa. Pe cele cinci continente sîntem doar cîțiva specialiști în cultura respectivă. Cine să-mi dea certificat?

...Iată o situație — limită, se va spune. Iar noi mergem mai departe și afirmăm că pentru un scriitor, recunoscut și cunoscut ca atare, e o adevărată șicană această obligativitate a certificatului de traducător. Baudelaire o fi avut așa ceva? Dar Coșbuc, Murnu, Octavian Goga, Lucian Blaga?

Certificatul cu pricina, obținut de cine nu te aștept și pe care nu-l pot avea, la acele simulacre de examene, scriitorii cu cunoștințe (și diplome universitare într-o limbă străină sau alta) — cu meritul fundamental al înzestrării literare proprii, o bună bază pentru orice traducere —, certificatul de traducător este o piedică inutilă în calea dialogului dintre literatura noastră și celelalte. Creдем că forurile de decizie ar putea interveni, dacă nu pentru desființarea lui, măcar pentru excepționarea de la această tradiție și șicanatoarea obligație, a membrilor Uniunii Scriitorilor.

Proiecte de plan editorial?

E adevărat, destul de tîrziu (de ce?), au început să fie difuzate aceste adevărate cărți de vizită pe care editurile le trimt deopritivă factorilor interesați în stabilirea tirajelor și simplului cititor care, chiar de pe acum, ține să se edifice personal asupra a ceea ce, eventual, l-ar putea îmbogăți rafturile bibliotecii. Intr-un fel, toate bune și frumoase. Iată, spre pildă, avem în față proiectele de plan ale editurilor „Minerva“ și „Eminescu“; o mare diversitate de nume și de titluri, lucrări inedite sau de mult aprute și epuizate, altele mereu cerute de piața literară, comertimări și înțelegătoare acest mod de a recomanda un studiu de critică: „Din multitudine posibilităților de arborare (de fapt, abordare, n-a) a poeziei lui M. Beniuc, V. Fanache a optat pentru evidențierea trăsăturilor ei esențiale și încercarea de a o încadra în fluxul dezvoltării poeziei românești“; pentru ca despre altul să aflăm că „se adresează în primul rînd tineretului studios, elevilor, studenților, profesorilor, precum și tutorilor iubitorilor de literatură“.

Sigur, întocmirii planurilor nu se mărginesc la acest efort, să-i spunem statistic-festiv. Firesc, suita de date, titluri și nume este însoțită de texte explicative, ceea ce ar trebui să constituie partea analitică a proiectelor de plan. Dar, ajuși la lectura textelor inserate pe cuprinsul celor peste 300 de pagini cite însumează ambele proiecte, ne întîmpină aceeași fatală carență, cvasigeneralizată, pe care o semnalăm și într-o relativ recentă anchetă a revistei noastre printre lucrătorii din sectorul difuzării cărții. Anume, stereotipul formulărilor cu efectele ei inevitabile: aplatazarea, aducerea la același numitor a autorilor ce urmează a fi tipăriți, neputința librarului și de aici, neputința cititorului de a se edifica efectiv, perturbarea edificării economice, s.a. Căci, spicînd doar cîteva mostre, ce vrea să însemneze acest mod de a recomanda un studiu de critică: „Din multitudine posibilităților de arborare (de fapt, abordare, n-a) a poeziei lui M. Beniuc, V. Fanache a optat pentru evidențierea trăsăturilor ei esențiale și încercarea de a o încadra în fluxul dezvoltării poeziei românești“; pentru ca despre altul să aflăm că „se adresează în primul rînd tineretului studios, elevilor, studenților, profesorilor, precum și tutorilor iubitorilor de literatură“.

Să fie oare adevărat că Ion Neculce „este întiul nostru scriitor care a servit urmasilor nu numai ca izvor dar și ca model“? Judece oricine cit de la obiect sună fraza ce urmează: „In cea de a doua carte, Aurelia Batali izbuteste, cu aspirațiile artistice, să-și pună în valoare sentimentele și maturitate legate de idealurile societății contemporane“. Mai departe, despre o culegere de povestiri aflăm că ar avea „vîzute din interior“, că un poet e înzestrat cu „o structură pozitivă“, că altul e „aplicat spre probleme contemporane etc., etc.“. Ca să nu mai vorbim de practica uzuală a rezumatelor mai mult decît plate, gen: „Monu este un țaran din Ardeal, harnic, dar cam greoi, cam in-

cet, sensibil și bun, dar cam ambioș, avînd ceva de om vechi în el, de om în vîrstă, cu toate că e destul de tinăr“, sau de aceea a superlativelor neînfrinate, fiind vorba de cartea „Apollo“ semnată de Grigore Tănăsescu: „Sinteză despre filozofia operei lui Eminescu, concepută din punct de vedere al actualității creației sale în scara temporală, și al literaturii comparate, ca proiectare în spațiu a operei eminesciene. Scopul lucrării tînteste în primul rînd evidențierea perenității valorice, reliefaie modernității marelui nostru poet, și a originalității sale creațoare, din unghiul tratării adecvate a motivelor de circulație universală“. Nu știm dacă, de pildă, monumentalei exegeze consacrată de G. Călinescu operei eminesciene l-au fost acordate vreedată și dînr-o dată asemenea calificative!

Astfel de texte își ating scopul numai în cazul în care editorii vor să n-aibă niciun cititor pentru cărțile din 1972.

Pledoarie pentru bridge

Contestat de mulți necunoscuți — stăpîniți de prejudecata jocului de cărți — dar tubit de tot mai mulți, pasionați de exercițiile mințale bazate pe calculul probabilităților, jocul de bridge se răspîndește tot mai mult și în țara noastră și pastonează, astăzi, un număr impresionant de practicanți în întreaga lume.

Spre deosebire de alte jocuri distractive, deconectante sau menite pur și simplu să ocupe fără nici un consum moral sau intelectual, timpul liber al omului, jocul de bridge solicită intens intelectul, într-o formă utilă și plăcută, contribuînd la dezvoltarea agerimii minții, a memoriei a intuiției precum și a spiritului sportiv de competiție bazat pe o rigoare ce decurge din domeniul matematicii.

Jucătorii de bridge care încearcă evaziuni din regulile științifice ale jocului, întîmînduri sau vor să-și inducă adversarii în eroare sînt penalizați nemilos chiar de desfășurarea jocului.

Bridge este un joc de echipă (perechi) derivat de la jocul denumit whist jucat de patru persoane. Denumirea se poate referi la trei jocuri distincte: bridge whist, licitația de bridge sau bridge-ul contract. Toate aceste jocuri au fost numite în perioada lor de dominație pe scurt bridge.

Istoria bridge-ului arată primele manifestări ale acestui joc încă din secolul al XVI (1529) iar de-a lungul secolelor jocul original de whist a progresat și s-a modificat mereu. Se cunoaște că primul duplicat de whist s-a jucat în anul 1817 — în Anglia, în 1880 — în S.U.A. și între 1881 și 1894 în alte țări europene. Denumirea de „bridge“ a fost menționată într-un pamflet publicat în 1826 intitulat „BIRITCH“ sau „WHIST RUSESC“ Jocului de bridge îi sînt dedicate azi în lume numeroase perioade specializate sau pagini și rubrici în gazete de prestigiu și tiraj care publică probleme și soluții, din miliardele de situații ce se pot ivi (în total — 635.013.559.600). De asemenea jocului de bridge i-au fost consacrate sute de manuale de inițiere sau perfecționare, precum și impresionante enciclopedii. Este cunoscută o publicație din anul 1743, scrisă de Edmond Hoyle, sub titlul de „SHORT TREATISE“ (scurt tratat).

Cel mai cunoscut și răspîndit manual de bridge este „Blue Book“ publicat în 1930 de Ely Culbertson, creatorul bridge-ului contract contemporan. Născut în anul 1891, în România, Culbertson a scris nenumărate lucrări care și astăzi formează baze sistemelor moderne de licitație, cunoscute și recunoscute de toate forurile oficiale internaționale.

Cel mai înalt for al bridge-ului este „Federația Mondială de Bridge“, înființată în anul 1958 de reprezentanții „Ligii europene de bridge“ înființată în 1947, „Ligii americane de bridge“ și a „Consiliului de bridge“, din Australia. Primul campionat european de

bridge s-a disputat în anul 1932 și continuă să se desfășoare în fiecare an. Primul campionat mondial de bridge s-a desfășurat în 1937, iar prima olimpiadă a avut loc în 1960 și se dispută din patru în patru ani.

Cu ocazia înființării Federației Mondiale de Bridge în 1958 a luat ființă și „Asociația europeană a ziariștilor de bridge“ iar în 1960 a luat ființă și „Asociația internațională a ziariștilor de bridge“ în întreaga lume.

Din Federația Mondială de Bridge fac parte peste 60 de țări între care Anglia, Canada, Cehoslovacia, Chile, Franța, Italia, Japonia, Polonia, Suedia, S.U.A., Ungaria și altele.

În primăvara anului 1970, a luat ființă, din inițiativa unor iubitori ai acestui joc, cercul de bridge de pe lingă Casa de Cultură a Sectorului IV din București. Cercul și-a început activitatea cu un număr de 40 de membri, iar în mai puțin de doi ani s-a dezvoltat ajungînd la un număr de peste 300 de membri. În această perioadă s-au organizat nenumărate concursuri pe perechi sau echipe, după sistemele practice în competițiile internaționale. S-au organizat cursuri de inițiere și perfecționare care au fost urmărite cu foarte mare interes. Aceste activități au dus la ridicarea nivelului tehnic general și s-au reflectat în rezultatele bune obținute de reprezentanții acestui cerc în întîr-nirile internaționale la care au participat și nume: Budapesta — 1970. Marianske-Lazne (Cehoslovacia), Sopot (Polonia) și Mangalia — 1971.

Activitatea cercului a atras mulți tineri, pentru care a constituit o preocupare teoretică și practică, în vederea ridicării continue a nivelului lor tehnic.

După exemplul cercului de bridge din București au luat ființă într-o serie de orașe din țară cercuri de bridge la: Ploiești, Pitești, Craiova, Timișoara, Cluj, Tg. Mureș, Oradea, Satu-Mare, Cîmpina și altele, unele din acestea organizînd și concursuri internaționale.

În această situație s-au creat condițiile ca și în țara noastră să poată lua ființă o federație sau asociație națională de bridge care să conducă și să coordoneze această activitate, atît pe plan intern, cit și pe plan internațional.

De aceea trebuie salutat și încurajată inițiativa A.C.R. a Clubului sportiv DINAMO, a Asociației sportive RECOLTA și a altor organizații, care se străduiesc să organizeze secții de bridge sportiv, în care să atragă noi adepți în vederea practicării acestui sport care dezvoltă calități deosebite — ca inteligența, îndemnarea, rezistența — calități care pot duce pe treptele cele mai înalte ale ierarhiei sportive mondiale.

Alexandru GRUIA

Președintele secției de bridge a Casei de Cultură — Sectorul IV

arthur rimbaud

Senzație

Albastre seri de vară m-or duce pe
De spice înțepat, să calc ierbi în
Simți-voi dinspre talpă cum urcă vise
Iar capul gol, doar vintul scâlda-va-n

Nu voi vorbi nimica, nici cugeta-voi
Iubire nesfârșită în suflet va să steie,
Departa, mai departe, strebate-voi,
Natura — fericit precum cu o femeie.

(„Poésies”, martie 1970)

Pentru muzică

Piața gării, la Charleville-

Prin piața divizată în pașiști fără artă
Corect în totul, scuar, de la copac la
Burgheii scurți la minte, de febre
Prostia lor geloasă, în seri de joi, o

— În mijlocul grădinii, orchestra
In ritm de Vals de flaut chipiele-și
In față filfizonul se-nfoaie într-o
Prins de-un breloc cu cifru, notarul

Rentierii cu lornioane tot ce e fals
Buhăvii conțopști neveste grase duc,
Pășind solemn alături în chip de
Cu niște noi reclame volanele aduc!

De pe verzi bănci, mici cluburi de foști
Nisipul cu bastoane sfârșind în
Tratatele apoi prea grav le comentează,
Și-n bani le evaluiază spunând: „Așa

Pe banca-i revărsind rotundul său
Un butonat burghez vădind rinză
Miroase tabachera din care-n fir bătut
Tutunul iese-afară — știți, e de

Rinjec pășind dealungul gazonului
Și-ndrăgostii din pricini născute de
Răsurii fumind, naivii de moarte,
Alintă pruncul bona gândind c-o

Dar eu, precum studentul cu aere
Sub verzi castani alerg după alerte fete,
Iar ele știu căci, ne mai puțin de ris,
Priviri întorc prea plina de lucruri

Nu spun o vorbă: doar mă uit
La giul alb încins cu broderii și capsă.
Și, sub corsaj, iau urma veșmintelor
Mai jos încă de umeri, ghicind divna

Le-am scos pantoful, iată, ciorapii, mă
— Din nou le dăltui trupul, cuprins de
Dar ele zic că-s nostim și-ncet se
— Și simt săruturi multe cum tot pe

(„Poésies“)

Întia seară

Era atât de dezbrăcată
Încît mari arbori, indiscret,
Frunziș dădeau în geam să bată
Tot mai aproape, mai șiret.

Sta-n jețul meu, pe jumătate
Goală, cu mîinile a rugă.
Iar pe poea, înfrigorată,
Tălpi mici voiau, voiau să fugă...

Portret de
ERNEST DELAHAYE

Iat-o ivită, ca de ceară:
O mică rază de pădure
In zîmbet i se înfioară,
Pe sinu-i muscă de răsare

— I-am prins în păr o sărutare
Și cit de dulce și brutal
A hohotit în triluri clare!
Ce ris prea gingaș, de cristal.

Sub pinze, tălpi ca de faianță
S-au cam ascuns: „Vrei a sfîrși!”
Prima, lăsată, cutezanță
Risul se face-a pedepsă.

— Cum palpitau, sărmani, sub buze
Dulcii săi, ochi prinși în sărut,
— Pe spate, capul dînd a scuze:
„Mai bine parcă s-a făcut!”

Domnule, două vorbe...“ zise,
— Restul pe sini i l-am zvirlit
Intr-un sărut de care rise,
Un ris prea bun, blagoslovit...

Era atât de dezbrăcată
Încît mari arbori, indiscret,
Frunziș dădeau în geam să bată
Tot mai aproape, mai șiret.

(„Poésies“)

Visat pentru iarnă

Pleca-vom iarna-n mic și roz vagon cu
Albastre pe sofale.

Ne va fi bine. Cuib de sărutări
In orice colț mai moale

Tu vei închide ochii să nu vezi cum se
La geam, umbre serale
Și lume gilcevesc, urită și scâlimbă,
Draci negri, lupi din zmoale.

Dulci julturi simți-vei obrazul cum
Și-un mic sărut porni-va, ca un nebun
Pe git, într-un fior...

Vei zice „Hai, găsește” cu pleoapele
— Și va fi timp să prindem știuta
— Cine-i prea călător...

In vagon, la 7 octombrie 1870
(„Poésies“)

In românește de LEONID DIMOV

La Cabaretul verde, orele cinci seara

De zile opt, botforii mi-i scîlciasem bine
De pietrele din cale. Intram în

— La Cabaretul-Verde: am poruncit
Unse cu unt și șuncă răcită dar nu prea.

Ferice, îmi lungisem picioarele sub masa
Cea verde: ce naive păreau cele țesute
De pe tapiserie. — Ce clipă fu,

Cînd fata cu mari țife și cu privirea iute

— Sărutul, pentru asta, e doar un
In riset îmi aduse tartinele cu unt,
Și, nu prea caldă, șunca în tavă

colorată.

„Duminică în sat”
(Desen de ARTHUR RIMBAUD)

Rozalb jambon cu-nu șfichi de usturoi
Și halba-mi virfui, iar gulerul uriaș
Se auri c-o rază de soare nîrtiziată.

(„Poésies”, Octombrie 1870)

Bufetul

E-un lung bufet sculptat; o colorare
Și chip de dulce moș stejarul căpătat-a;
Bufetul e deschis și își revarsă-n umbra
Mireazma-i ca de vin cu-atît de veche

Plin virf, e-un forțotit de vechituri prea
De lenjuri parfumate și galbene, dantele

Avaforte de
VALENTINE HUGO

Tot șui, rufe de doamne și de copii:
Basmale de mam-mare cu mari grifoni
Acolo-s medalioanele, șuvițe-nzulufate
Albe, cărunte, blonde, portrete flori
Și fructe-ntro mireazmă venind din
Bufer străvechi, tu știi istorii familiale,
Și-ai vrea să-ști povestești poveștile și
Cînd negre, se deschid, încet, ușile tale.

(„Poésies”, Octombrie 1870)

Boema mea

(Fantezie)
Plecam, cu pumnii-nșifpi în rupte
Mantaua mea, ea însăși ideală devenea;
Deasupra-mi cer, iar Muzei toată
Cite iubiri visat-am, Oho! amețitoare!

Larg, gaură — unicul meu pantalon —
— Pitic năuc, duceam cu mine rime
Un han mă aștepta în Urșă-Mare.
— Atît de dulce cerul cu stele-n el,

Iar eu îl ascultam la margine de cale,
Seri bune de septembrie, cînd
De rouă-mi stau pe frunte ca vinul

Sau, știuind cînd umbre încearcă
Trăgeam, precum de lire poetul, de
De gheață, cu genunchiul la inimă adus.

Cap de faun

In verde frunziș, ca-ntro-un scrin dat cu
Prin frunze confuze și-n zmalț învelite,
Sărutul adoarme-ntre flori ca-n tezaur,
Aprins, sfîșind broderii icsute.

Un faun speriat cei doi ochi își arată
Și mușcă flori roșii cu dinți fildesii.
Ca vinul cel vechi de însingerat
Buza-i, în riset, prin crengi izbucni.

Ba chiar, ca o veveriță dac-a fugit
In fiere frunză stă risu-i: un prețel.
Și iată-l, speriat de un filfiit,
Sărutul Pădurii cum se reculege.

(Poésies)

Urla un lup pe sub brădetele,
La pene tot scuihind în drum
Din masa lui de pășărete:
La jel ca dînsul, mă consum.

Verdețuri fructe, fără naz,
Cules așteaptă, pe-ndelete;
Păianjenul de pe zaplaz
Mănîncă numai violete.

Să dorm! Să fierb, în cinstea, fie,
Altarelor lui Solomon.
Fiertura curge, ruginie
In apa riului Chedron.

(„Derniers vers“)

Podurile

Gri ceruri de cleștar. Desen ciudat
de poduri, unele drepte, altele bombate,
iar altele-n sfîrșit care coboară-n unghi
pieșiș spre primele, iar toate-acestea
repetîndu-se în noi figuri în alte cursu-
ri luminate ale canalului, toate însă în-
tr-atît de lungi, de zvelte încît, aflate sub
povara domurilor, malurile-njos se la-
să și descresc. Sunt cîteva din podurile-
acestea care au rămas tot încărcate
de maghernițe. Altele susțin catarge se-
mafoare, șui parapete. Minore acorduri
fug, se-ncrucicează, de pe taluz se-nalță
frînghii. Distingi o haină roșie, ba poate
chiar alte costume și instrumente muzi-
cale. Să fie arti populare, părți din con-
certe senioriale, resturi de imnuri publi-
ce? E gri și albăstrie apa, lată ca un
braț de mare. — O rază albă, din înalt
cîzînd, spulberă această comedie.

(„Illuminations“).

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Ștefan Bănuțescu
Redactori șefi adjuncți
Cozar Baltag, Fănuș Neagu,
Adrian Păunescu
Secretar general de redacție
Constantin Ioiu

L

REDAȚIA:

București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon: 11 51 54; 12 16 10

ADMINISTRAȚIA:

Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18 33 99

ABONAMENTELE:

3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la

COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA ȘCINTEII“

Prezentarea grafică: Mircea Popescu

Paginator: Nicolae Ion